

Espoon ympäristölautakunnan julkaisu 7/2001

ESPOON UHANALAISET JA SILMÄLLÄPIDETTÄVÄT ELÄIMET JA KASVIT

Mikko Heikkinen

Espoon ympäristölautakunta

Espoo 2001

KUVAILEHTI

Julkaisija	Espoon ympäristölautakunta		Julkaisun päivämäärä 20.12.2001
Tekijä(t)	Mikko Heikkinen		
Julkaisun nimi	Espoon uhanalaiset ja silmälläpidettävät eläimet ja kasvit		
Tiivistelmä	<p>Vuonna 2000 uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmä sai valmiiksi Suomen eliölajien uuden uhanalaisuusluokittelun. Noin 15 000 tarkastellusta lajista 10% oli uhanalaisia ja 7% silmälläpidettäviä (lähes uhanalaisia). Espoon ympäristökeskuksella on tietoja 54 Espoossa esiintyvistä uhanalaisista ja 77 silmälläpidettävästä lajista. Lisäksi Espoossa elää muutamia luontoon karanneita tai tänne istutettuja uhanalaisia lajeja. Julkaisussa esitellään espoolaisia uhanalaisia lajeja sekä lajien uhanalaisuutta yleensä.</p> <p>Suomessa uhanalaisia lajeja elää eniten metsäympäristöissä sekä ihmisen luomissa perinneympäristöissä kuten niityillä ja hakamailla. Näiden lisäksi Espoon uhanalaisille tärkeitä elinympäristöjä ovat erilaiset vedet luonnontilaisista lähteiköistä reheviin lintuvesiin. Lajeja uhkaavat pääasiassa niiden elinympäristöjen katoaminen ja muuttuminen esimerkiksi metsä- ja maatalouden tehostumisen sekä rakentamisen takia. Muita uhanalaistumisen syitä ovat mm. pyynti ja ihmisten aiheuttama häirintä.</p> <p>Espoossa esiintyvistä uhanalaisista lajeista suurimmassa vaarassa kuolla sukupuuttoon maastamme ovat äärimmäisen uhanalaiset purohyrrä ja turvetorvijäkälä. Muita Espoolaisittain mielenkiintoisia uhanalaisia ovat ainoastaan Suomessa tavattu (endeminen) meriuposkuoriainen sekä liito-orava, jonka Nuuksion-kanta on tiheimpiä Suomesta tunnettuja.</p>		
Avainsanat	Uhanalainen, elinympäristö, sukupuutto, purohyrrä, meriuposkuoriainen, turvetorvijäkälä		
Sarja	Espoon ympäristölautakunnan julkaisu	ISBN 951-857-429-4	ISSN 1456-2316
Sivuja	39		
Painopaikka	Espoon kaupungin painatuskeskus, Espoo		

BESKRIVNING

Utgivare	Miljönämnden i Esbo	Utgivningsdatum 20.12.2001	
Författare	Mikko Heikkinen		
Publikationens titel	Hotade och missgynnade djur och växter i Esbo		
Sammandrag	<p>År 2000 färdigställde en arbetsgrupp (Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmä) en ny rödlistekategorisering av arter i Finland. Av de ungefär 15 000 arterna som granskades var 10 % hotade och 7 % missgynnade (nästan hotade). Miljöcentralen vid Esbo stad känner till förekomster av 54 hotade och 77 missgynnade arter i Esbo och dessutom några inplanterade hotade arter. I denna publikation presenteras hotade arter i Esbo och arters hotgrad i allmänhet.</p> <p>I Finland förekommer hotade arter framförallt i skogar och i gamla kulturbiotoper som ängar och hagar. I Esbo är förutom dessa också olika slags vattendrag från källor i naturtillstånd till frodiga, fågelrika vatten viktiga biotoper för hotade arter. Arterna hotas i huvudsak av att biotoperna försvinner och ändras till följd av t.ex. skogs- och jordbrukets intensifiering och av byggande. Andra hot är fångst och av människan förorsakade störningar.</p> <p>De arter i Esbo som mest hotas att dö ut är den i Finland akut hotade bronsglänsande nållöparen och torvbägalaven. Bland de andra hotade arterna av intresse ur esboperspektiv är den endast i Finland påträffade (endema) stora natebocken och flygekorren. Populationen i Noux är en av de tätaste man känner till i Finland.</p>		
Nyckelord	utrotningshotade djur, biotop, bronsglänsande nållöpare, stor natebock, torvbägarlav		
Publikationsserie	Miljönämndens publikation	ISBN 951-857-429-4	ISSN 1456-2316
Sidantal	39		
Tryckeri/ tryckningsort	Esbo stads tryckningscentral, Esbo		

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo.....	4
Uusi uhanalaisuusluokittelu.....	5
Suomen uhanalaiset lajit.....	6
Lajiryhmät.....	6
Elinympäristöt.....	6
Uhkatekijät.....	6
Espoon uhanalaiset lajit.....	7
Lajiryhmät.....	7
Elinympäristöt.....	7
Uhkatekijät.....	7
Uhanalaisuuden kehitys.....	8
Lista Espoon uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista.....	8
Nisäkkäät.....	9
Linnut.....	10
Matelijat.....	17
Kalat.....	17
Nilviäiset.....	18
Vesimittarit.....	19
Perhoset.....	20
Kovakuoriaiset.....	21
Putkilokasvit.....	24
Sammalet.....	26
Lehtisammalet.....	27
Maksasammalet.....	28
Helttasienet.....	29
Käävääkkäät.....	30
Jäkälät.....	32
Satunnaislajit, tarhakarkulaiset, istutetut lajit yms.....	33
Lisää tietoa.....	34
Kiitokset.....	35
Lähteet.....	35

Uusi uhanalaisuusluokittelu

Vuonna 2000 ympäristöministeriön asettama uhanalaisten eliöiden toinen seurantatyöryhmä sai valmiiksi Suomen eliölajien uuden uhanalaisuuden arvioinnin (edelliset julkaistiin 1985 ja 1991). Uusi arviointi perustuu kansainvälisen luonnonsuojeluliiton IUCN:n kehittamiin uhanalaisuusluokkiin ja -kriteereihin. Kriteerien avulla lajit jaettiin eri luokkiin käyttämällä tietoja muun muassa lajien kantojen suuruuksista, elinympäristöistä ja esiintymisalueista sekä näissä tapahtuneista muutoksista. Uhanalaisuuden arviointi tehtiin vain noin 15 000 lajille kaikista Suomen arviolta 43 000 lajista. Muista lajeista ei ollut tarpeeksi tietoja jotta niiden uhanalaisuus olisi voitu arvioida luotettavasti kriteerien mukaan, tai ne eivät esiinny Suomessa luontaisesti ja vakinaisesti. Arvioidut lajit sijoitettiin seuraaviin uhanalaisuusluokkiin:

- Hävinneet (*RE*) – *Laji ei enää elä Suomessa.*
- Luonnosta hävinneet (*EW*) – *Laji elää Suomessa vain vankeudessa, viljeltynä tai uudelleen luontoon palautettuna.*
- Uhanalaiset
 - Äärimmäisen uhanalaiset (*CR*) – *Lajiin kohdistuu äärimmäisen suuri välitön uhka hävitä Suomen luonnosta.*
 - Erittäin uhanalaiset (*EN*) – *Lajiin kohdistuu erittäin suuri uhka hävitä läbitulevaisuudessa.*
 - Vaarantuneet (*VU*) – *Lajiin kohdistuu suuri uhka hävitä.*
- Silmälläpidettävät (*NT*) – *Laji on lähes uhanalainen ja sitä on siksi pidettävä silmällä.*
- Elinvoimaiset (*LC*) – *Lajin säilyminen Suomessa on lähivuosina turvattu.*

Uhanalaisilla lajeilla tarkoitetaan niitä eliölajeja, jotka ovat vaarassa kuolla sukupuuttoon Suomesta. Nämä on jaettu kolmeen alaluokkaan: äärimmäisen uhanalaiseihin, erittäin uhanalaiseihin sekä vaarantuneisiin niiden häviämistodennäköisyyden mukaan. Lisäksi on olemassa silmälläpidettävien luokka niitä lajeja varten, jotka ovat lähes uhanalaisia. Aiemmista luokituksista poiketen uudessa uhanalaisuusluokituksessa ihmisen aiheuttama ja ihmisestä riippumaton häviämishuuhka otetaan huomioon samalla tavoin.

Lajien sukupuuttojen estäminen on yksi luonnonsuojelun tärkeimpiä päämääriä. Uhanalaisuusluokituksen avulla saadaan tietää mitkä ja millaisissa elinympäristöissä elävät lajit ovat vaarassa kadota Suomesta. Näiden tietojen avulla suojelutoimenpiteitä voidaan kohdistaa oikein. Lisäksi saadaan tietoa luonnon ja eliölajiston yleistilasta sekä niiden kehityksestä. Uhanalaisten lajien suuri määrä jossain elinympäristössä kertoo, että ko. elinympäristön luonto on muutenkin uhattuna. Näin on esimerkiksi vanhojen metsien kohdalla. Lisää tietoa kuitenkin tarvitaan. Suurin osa lajeistamme tunnetaan niin huonosti, ettei niiden uhanalaisuutta pystytä arvioimaan.

Valtakunnallisen uhanalaisuusluettelon lisäksi valmisteilla ovat luettelot Suomen eri osien alueellisesti uhanalaisista lajeista (eli niistä lajeista, jotka ovat vaarassa kadota joltain Suomen osialueelta). Kyseisten luetteloiden avulla voidaan suojella lajien perinnöllistä vaihtelua maamme eri osa-alueilla.

Suomen uhanalaiset lajit

Uhanalaiset lajit on siis jaettu kolmeen uhanalaisuusluokkaan: äärimmäisen uhanalaiseihin, erittäin uhanalaiseihin ja vaarantuneisiin. Näihin luokkiin lajeja sijoittuu yhteensä 1 505, eli 10% kaikista arvioituista lajeista. Hävinneitä on 186 (1%) ja silmälläpidettäviä 1 060 lajia (7%). Muutama laji sijoittuu luonnosta hävinneisiin ja loput (82%) elinvoimaisten luokkaan.

Lajiryhmät

Eri eliölajiryhmät tunnetaan hyvin eri tavalla. Suuret ja näkyvät lajit (esim. linnut, nisäkkäät ja putkilokasvit) tunnetaan hyvin, pienemmät ja vaikeammin tunnistettavat lajit (esim. levät, sammalet ja luteet) taas paljon huonommin. Suurin osa arvioimatta jätetyistä kymmenistä tuhansista lajeista onkin huonosti tunnettuja hyönteisiä, leviä ja sieniä.

Eniten uhanalaisia lajeja on putkilo- ja itiökasvien sekä selkärankaisten joukossa: näistä noin 15% on uhanalaisia. Pienemmistä lajiryhmistä maksasammallet ovat uhatuimpia: niistä 22% on uhanalaisia. Nivelmadoista ja piensienistä taas vain pieni osa on uhanalaisia.

Elinympäristöt

Uhanalaisuusluettelossa jokaisen lajin kohdalla ilmoitetaan sen ensisijainen elinympäristö sekä muut elinympäristöt työryhmän tekemän jaottelun mukaan. Elinympäristöjä ovat metsät, suot, vedet, rannat, kalliot, tunturipaljakat sekä perinne- ja muut ihmisen luomat ympäristöt.

Uhanalaisia lajeja elää eniten metsissä, etenkin lehdoissa ja vanhoissa kangasmetsissä. Toinen tärkeä elinympäristötyyppi ovat ihmisen luomat perinneympäristöt: muun muassa niityt, kedot, pientareet ja metsälaitumet. Perinneympäristöjen katoaminen ja muuttuminen onkin merkittävimpiä syitä lajien uhanalaistumiselle.

Uhkatekijät

Työryhmä on myös tarkastellut lajien uhanalaistumiseen johtaneita syitä sekä lajeja tulevaisuudessa uhkaavia tekijöitä. Näitä syitä ja uhkia käsitellään tässä julkaisussa selkeyden vuoksi yhdessä.

Merkittävin syy lajien uhanalaisuudelle on elinympäristöjen muuttuminen ja tuhoutuminen. Eniten vaikuttavat metsäympäristöjen muutokset. Tähän sisältyvät muun muassa tehometsätalouden aiheuttamat metsien ikärakenteen muutokset, lahopuiden väheneminen, puulajisuhteiden muuttuminen sekä erilaiset metsien hoitotoimet. Vanhoja, luonnontilaisia metsiä on yhä vähemmän ja pienempinä toisistaan eristyneinä sirpaleina. Tilanne on pahin Etelä-Suomessa, jossa vanhoja metsiä on enää siellä täällä talousmetsien, peltojen, teiden ja asutuksen lomassa. Metsien muutokset ovat merkittävin uhka noin 30 prosentille Suomen uhanalaisista lajeista.

Toinen merkittävä uhkatekijä on avoimien alueiden sulkeutuminen. Tällä tarkoitetaan perinneympäristöjen umpeenkasvua perinteisen maatalouden (laidunnuksen, luonnonniittyjen käytön) loputtua. Tämä onkin merkittävin uhka noin 26 prosentille uhanalaisista lajeista, esimerkiksi monille niittyjen kukille ja perhosille.

Muita syitä ovat muun muassa rakentaminen (10%), kemialliset hättävähäikutukset kuten ympäristömyrkyt, ilmansaasteet ja rehevöityminen (4%) sekä harvinaisuus: lajien vähälukuisuudesta tai esiintymisalueen pienuudesta johtuva haavoittuvaisuus (8%).

Espeen uhanalaiset lajit

Tähän julkaisuun on otettu mukaan kaikki ne Espoossa tavattavat uhanalaiset ja silmälläpidettävät lajit, joista Espoon ympäristökeskuksella oli tietoja kesällä 2001. Mukaan on otettu vain lajit, joista on havaintoja 1980-luvulta tai sen jälkeen. Näiden lisäksi Espoossa elää varmasti muitakin uhanalaisia ja silmälläpidettäviä lajeja. Toisaalta monet sellaiset harvalukuiset lajit, joista ei ole tietoa 1980-luvun jälkeen, ovat sittemmin saattaneet kadota.

Espoosta on tietoja kaikkiaan 54 uhanalaisesta ja 78 silmälläpidettävästä lajista. Uhanalaisista kaksi on äärimmäisen uhanalaisia, kuusi erittäin uhanalaista ja loput 46 vaarantuneita. Lisäksi Espoossa elää muutamia satunnaisia ja luontoon istutettuja lajeja.

Lajiryhmät

Espoossa näyttäisi esiintyvän paljon uhanalaisia kovakuoriaisia, lintuja ja sammalia. Osittain tämä johtuu erilaisesta tutkimus- ja harrastusaktiivisuudesta lajiryhmien ja elinympäristöjen välillä. Parhaiten tunnetaan linnut: joistakin lintulajeista tiedetään jopa Espoon tarkka parimäärä. Nuuksion metsien lajit tunnetaan muiden alueiden lajistoa paremmin aktiivisen tutkimustoiminnan ansiosta.

Elinympäristöt

Espeen uhanalaisten lajien kannalta tärkeimpiä elinympäristöjä ovat metsät: 19 lajia (35% Espoon uhanalaisista) elää ensisijaisesti erilaisissa metsissä, pääasiassa lehdoissa ja vanhoissa metsissä. Pohjois-Espoosta löytyykin vielä monia luonnontilaisia metsäalueita, joissa elää edustava joukko metsien uhanalaisia lajeja.

Toisia tärkeitä elinympäristöjä ovat vedet 14 (26%) uhanalaisella lajillaan. Vesiin luetaan kaikenlaiset vesiympäristöt pienistä puroista Itämeren saaristoon. Vesiympäristöissä on mukana myös ihmistoiminnan muokkaamia elinympäristöjä, esimerkiksi Suomenojan jätevedenpuhdistamon allas, jolla elää useita uhanalaisia lintulajeja. Monia uhanalaisia lajeja elää ensisijaisesti myös perinneympäristöissä (12 lajia) ja soilla (7 lajia), sekä yksi laji kallioilla ja yksi rannoilla.

Kaikki uhanalaiset lajit eivät kuitenkaan elä Espoossa alkuperäisessä elinympäristössään. Esimerkiksi monet niittykasvit kasvavat runsaimpina tienvarsilla niittyjen määrän vähennyttyä. Tavallisesti soilla kasvava suoneidonvaippa on löytänyt itselleen kasvupaikan tienvarren lähteisestä ojasta. Useimmat lajit eivät kuitenkaan menesty tällaisissa ihmisen muokkaamissa ympäristöissä, vaan vaativat omaa lajityypillistä, luonnontilaista elinympäristöään.

Uhkatekijät

Metsäluonnon muutokset ovat merkittävin uhanalaisuuden syy Espoossa. Ne ovat ensisijaisena uhkana 19 lajille (35% kaikista uhanalaisista). Vaikka melko suuri osa Pohjois-Espoon metsistä on jo suojeltu (Nuuksion kansallispuisto, luonnonsuojelualueet), metsänhoitotoimet uhkaavat edelleen monia edustavia metsäalueita ja niiden eliöstöä. Myös monet perinneympäristöt ovat tuhoutumassa maatalouden tehostuessa tai loppuessa kokonaan. Esimerkiksi niittyjen ym.

avoimien alueiden umpeenkasvu uhkaa kahdeksaa lajia. Viime aikoina Espoonlahden ja Laajalahden luonnonsuojelualueiden niittyjä on hoidettu laiduntavan karjan avulla.

Espoossa monien lajien suojelua vaarantavat eri tekijät kuin muualla Suomessa. Nopeasti kasvavassa kaupungissa rakentaminen uhkaa suoraan tai välillisesti useita luonnoltaan arvokkaita alueita (esim. Laajalahti). Myös ihmisten aiheuttama häiriö on Espoossa merkittävämpi uhka kuin Suomessa keskimäärin. Tämä on nähtävissä esimerkiksi monien merilintujen kohdalla.

Uhanalaisuuden kehitys

Vuoden 1985 ensimmäisestä uhanalaisuusarvioinnista lähtien Suomen uhanalaisten lajien osuus on kasvanut seitsemästä kahteentoista prosenttiin kaikista tarkastelluista lajeista (tällaiset luvut saadaan kun lajeja tarkastellaan vertailun mahdollistamiseksi vanhalla menetelmällä). Lajien tulevaisuuteen ei näytä hyvältä, sillä tärkeimmät elinympäristöt ovat edelleen vähenemässä varsinkin Etelä-Suomessa. Pääkaupunkiseutuun kuuluvassa Espoossa luonnonalueiden väheneminen on vielä muutakin Etelä-Suomea nopeampaa.

Suomen uhanalaisista lajeista vain muutamien tilanne on viime aikoina parantunut. Lajien ja niiden elinympäristöjen suojelussa on kuitenkin edistytty; ilman suojelua monien lajien tilanne voisi olla nykyistä huonompi. Mikäli suojelun nykypuutteita ei korjata, jää jälkipolville nykyistä selvästi yksipuolisempi luonto.

Lista Espoon uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista

Tässä listassa esitetään ne Espoossa tavattavat uhanalaiset ja silmälläpidettävät lajit, joista Espoon ympäristökeskuksella oli tietoja kesällä 2001. Mukaan on otettu vain lajit, joista on havaintoja 1980-luvulta tai sen jälkeen. Uudet tiedot uhanalaisista ja muista mielenkiintoisista lajeista ovat tervetulleita; niitä ottaa vastaan Kalevi Hiironniemi, puh. 8162 4835, sähköposti kalevi.hiironniemi@espoo.fi.

Uhanalaisuusluokka on luettelossa merkitty tieteellisen nimen perään. Tähän yhteyteen on myös merkitty kuuluuko laji EU:n luonto- tai lintudirektiivin liitteisiin.

- CR – Äärimmäisen uhanalainen
- EN – Erittäin uhanalainen
- VU – Vaarantunut
- NT – Silmälläpidettävä (ei uhanalainen)
- EU1 – Lintudirektiivin laji
- EU2 – Luontodirektiivin liitteen II laji
- EU4 – Luontodirektiivin liitteen IV laji
- EU5 – Luontodirektiivin liitteen V laji

Lintudirektiivin kuuluvien lajien elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajien lisääntyminen ja eloonjääminen niiden levinneisyysalueella. Luontodirektiivin liitteeseen II kuuluvien lajien suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita (Natura 2000 -alueet). Liitteen IV lajit edellyttävät tiukkaa suojelua. Liitteeseen V kuuluvat lajit, joiden ottaminen luonnosta ja hyväksikäyttö voi vaatia hyödyntämisen sääntelyä

Lajinimen jälkeen on esitetty lajin esiintymispaikat Espoossa, elinympäristöt sekä uhkatekijät. Elinympäristöt, uhkatekijät ja nimistö ovat pääasiassa teoksesta "Suomen lajien uhanalaisuus 2000" (Rassi ym. 2001). Kaikilla lajeilla ei ole (vakiintunutta) suomen- tai ruotsinkielistä nimeä. Mukaan on otettu myös muutamia lajia alempia ryhmiä (kuten selkälokin *fuscus*-alalaji), joiden uhanalaisuutta työryhmä tarkasteli erikseen.

Nisäkkäät

Liito-orava, flygekorre (*Pteromys volans*) VU, EU2, EU4

Nuuskio (etenkin Nuuksionpää ja Lakisto) | metsät | metsien käsittelyn muutokset

Liito-orava on Nuuskio kansallispuiston tunnuseläin, ja syystäkin: Nuuksionpään-Lakiston alueella elää Suomen tihein liito-oravakanta. Sitä on tutkittu kattavasti 1990-luvulla. Tutkimuksissa löydettiin Espoon puolelta noin 300 liito-oravametsikköä, joissa elää liito-oravia hieman alle 200 paria. Laji elää sekametsissä, joista löytyy sille soveliaita pesäkoloja sekä lehtipuita ravinnonhankintaan. Liito-oravaa uhkaavat metsänhakkuut sekä haapojen ja sopivien kolopuiden väheneminen. Espoon liito-orava-alueista vain Nuuksionpää, osa Luukkia ja muutamat muut alueet ovat tällä hetkellä suojeltuja.

Saukko, utter (*Lutra lutra*) NT, EU2, EU4

Vanhakartano (Espoon Pitkäjärvi) Nuuskio (Myllypuro) Mynttilä (Dämman-Kvarnträsk) Järvenperä (Glimsinjoki) | vedet | kemialliset hättävähäikutukset, pyynti, vesien rakentaminen, härintä ja liikenne

Saukko on täysin vesistöihin sidottu laji. Se kiertelee laajalla alueella saalistamassa kaloja ja muita vesieläimiä. Espoossa sitä on säännöllisesti tavattu Nuuksion Myllypuroilta, Glimsinjoelta sekä Dämmanin-Kvarnträskin vesistöalueelta. Vain poikasten kasvatuksen aikana naaras pysyy yhdellä pienehköllä alueella. Espoon ainoa poikashavainto on syksyltä 2001, jolloin emo ja poikanen löydettiin auton alle jääneinä Vanhakartanosta. 1800-luvulla sauikko oli Suomessa vielä yleinen, mutta sen jälkeen ensin pyynti ja sitten vesistöjen muokkaus sekä saasteet ovat vähentäneet sauikkojen määrää voimakkaasti.

Itämerennorppa, vikare (*Phoca hispida botnica*) NT, EU2, EU5

merialue | vedet (Itämeri) | kemialliset hättävähäikutukset, pyynti

Itämerennorppa on norpan vain Itämeressä esiintyvä alalaji. Se elää avomerellä, mutta näyttäytyy joskus saaristossakin. Espoon saaristoalueella norppaa on ainakin 1970-luvulla tavattu harvalukuisena.

1900-luvun alussa norppia eli Itämeressä todennäköisesti yli 100.000, mutta sittemmin ne ovat suuresti vähentyneet ensin pyynnin ja sitten ympäristömyrkköjen (PCB, DDT) vaikutuksesta. Nykyään norppakannan koon arviot liikkuvat vajaassa 10.000 yksilössä. Lisähäikia ovat härintä, uudet ympäristömyrkyt, kalaverkkoihin takertuminen sekä lisääntymistä vaikeuttavat leudot talvet.

Hilleri, iller (*Mustela putorius*) NT

Pohjois-Espoo | perinneympäristöt | pyynti, muiden lajien aiheuttama kilpailu, ilmastonmuutokset

Hilleri on näätäeläimiin kuuluva pieni petoeläin. Se elää asutuksen piirissä ja viljelysmailla, Espoossa muun muassa Siikajärven ja Purolan ympäristöissä. 1900-luvun alkupuolella hilleri runsastui selvästi, mutta sittemmin se on taantunut voimakkaasti ja sen esiintymiskuva on muuttunut laikuittaiseksi. Uhkina hillerille ovat pyynti, muiden lajien aiheuttama kilpailu sekä jo tapahtuneet ilmastonmuutokset.

Linnut

Espoon ja Suomen eliöistä linnut tunnetaan parhaiten. Useimpien lajien kannanchoosta ja -kehityksestä pystytään esittämään luotettavat arviot. Lintuja käytetäänkin usein indikaattoreina kuvaamaan luonnon tilaa.

Edustavien lintuvesien ja saariston ansiosta Espoossa on paljon kosteikko- ja meriympäristössä eläviä uhanalaisia ja silmälläpidettäviä lajeja. Myös Pohjois-Espoon metsät ovat arvokas elinympäristö monille lintulajeille. Näitä lajeja uhkaavat etenkin **elinympäristömuutokset** esimerkiksi metsänhakkuiden tai rakentamisen vuoksi. Muutamia lajeja uhkaa **ihmisten aiheuttama häiriö**, esimerkiksi pesimäluodoilla oleskelu lintujen pesimäaikaan.

Muutamit lajit lasketaan silmälläpidettäväksi niiden harvinaisuuden takia: pienen kannankoon tai esiintymisalueen takia niiden kantoja ei katsottu elinvoimaisiksi. Toisaalta monien harvinaisten lajien kannat saavat täydennystä ulkomailta, jolloin niiden luokitusta on alennettu (tavallisimmin vaarantuneesta silmälläpidettäväksi). Näin on tehty muun muassa liejukanan ja viiksitimalin kohdalla.

Liejukana, rörhöna (*Gallinula chloropus*) VU

Suomenoja, (Espoon Pitkäjärvi, Bodominjärvi) | vedet | harvinaisuus

Liejukana on maailman laajimmalle levinneitä lintulajeja; sen eri alalajeja pesii lähes kaikissa maanosissa. Suomessa laji pesii levinneisyytensä reuna-alueella. Liejukana viihtyy kaikkein rehevimmissä kosteikoissa, joten vesien rehevöityminen on auttanut sitä. Se onkin viimeisen vuosisadan aikana runsastunut monissa maissa. Toisaalta alkuperäisten kosteikkojen tuhoutuminen on vähentänyt sopivia pesimäalueita.

Liejukana luetaan uhanalaiseksi harvinaisuutensa takia; niitä pesii Suomessa noin sata paria. Suomen merkittävin, seitsemän parin yhdyskunta pesii Suomenojan jätevedenpuhdistamon ylivuotoaltaassa (parhaimmillaan 1970-luvulla pesiviä pareja oli jopa 12). Pesimäaikaisia havaintoja on myös Espoon Pitkäjärveltä ja Bodominjärveltä, mutta näissä paikoissa pesintää ei ole varmistettu.

Naurulokki, skrattnås (*Larus ridibundus*) VU

Suomenoja, saaristo | vedet | pienpetojen runsastuminen, häirintä ja liikenne, peltomaiden muutokset, pyynti

Naurulokki on levittäytynyt Suomeen 1860-luvulta alkaen. 1970-luvulla alkoi paikoin jopa romahdusmainen taantuminen. Suuret naurulokkiyhdyskunnat ovat monin paikoin kadonneet. Taantumisen pääsyyksi on epäilty minkin ja harmaalokin runsastumista sekä ravinnonlähteenä tärkeiden kaatopaikkojen siistiytymistä ja peltujen käytön tehostumista. Myös lintujen häirinnällä ja pyynnillä on ollut osansa.

Naurulokeilla on merkittävä osa kosteikkojen linnustossa: ne pesivät usein suurina yhdyskuntina ja antavat näin suojaa monille muille vesilintulajeille. Esimerkiksi Suomenojan noin 900 parin kolonia pitää esimerkiksi tunkeilevat varikset kurissa. Espoossa naurulokkeja pesii vielä runsaasti: Suomenojan lisäksi saaristossa pesii hieman yli 1000 paria (eniten Madeluodoilla: 500-600 paria).

Selkälokki, silltrut (*Larus fuscus*) VU

Saaristo | vedet | häirintä ja liikenne, pyynti, muiden lajien aiheuttama kilpailu

Selkälokin alalaji *Larus fuscus fuscus* on kaikkein suomalaisimpia lintuja: lähes puolet maailman *fuscus*-selkälokeista elää Suomessa. Vielä 1950-60-luvuilla selkälokki oli Suomessa runsas, mutta sitten sen parimäärä kääntyi jyrkkään laskuun. Nykyään selkälokkeja pesii Suomessa runsas

kolmasosa huippuvuosien määrästä. Espoon-Kirkkonummen saariston parimäärä on huvennut 380 parista muutamiiin kymmeneen. Vuonna 2000 Espoon saaristossa pesi noin 20 selkälökkiparia.

Suurin uhka selkälökille on ihmisten aiheuttama häirintä. Espoosakin pesintöjä tuhoutuu joka vuosi veneilijöiden rantautuessa jopa suojelluille lintuluodoille. Vähentymisen syynä on myös ollut pesien ja poikasten tuhoaminen harmaalokkien hävityskampanjoiden yhteydessä. Selkälökin kanssa kilpailevan harmaalökin ihmisen ansiosta tapahtuneella runsastumisellakin lienee asiassa osansa.

Räyskä, skräntärna (*Sterna caspia*) VU, EU1

Saaristo | vedet, rannat | häirintä ja liikenne, kemialliset hättavaikutukset, pyynti, muutokset Suomen ulkopuolella

Räyskä - maailman suurin tiira – elää laikuittaisesti monilla toisistaan eristyneillä paikoilla ympäri maailman. Kovin runsas se ei kuitenkaan ole missään. Euroopassa sitä tavataan Mustalla merellä ja Itämerellä. Räyskä levittäytyi itämerelle pääasiassa 1900-luvun aikana, mutta on 1970-luvulta alkaen huomattavasti vähentynyt. Tärkeimpiä taantumisen syitä ovat vaino ja lintujen muu häirintä, sekä ilmeisesti myös Saharan eteläpuolisten talvehtimisalueiden kuivuus.

Espoon alueelta ei ole tietoja räyskän pesinnästä sitten vuoden 1935, kunnes vuonna 2001 eräältä suojellulta ulkosaariston luodolta löytyi pesivä pari. Tarina loppui kuitenkin surkeasti: saarella oleskeltiin mairinnousukiellosta huolimatta ja pesintä epäonnistui.

Turkinkyhky, turkduva (*Streptopelia decaocto*) VU

Bodom, Gumböle | perinneympäristöt | harvinaisuus

Turkinkyhky on uusi tulokas Suomessa ja Euroopassa yleisemminkin: se on levittäytynyt tänne 1900-luvun aikana. Viime vuosikymmeninä kehitys on kuitenkin Suomessa pysähtynyt. Joissakin muissa maissa parimäärä on kääntynyt laskuun. Nykyään turkinkyhkyjä tavataan harvakseltaan Etelä- ja Länsi-Suomen asutusalueiden kaupunkikuvaa piristämästä. Parhaiten se viihtyy puistoissa sekä varasto- ja teollisuusalueilla. Espoosta on tietoja kahdesta turkinkyhkypariskunnasta vuodelta 1997. Laji luetaan Suomessa uhanalaiseksi harvinaisuutensa takia.

Käenpiika, göktyta (*Jynx torquilla*) VU

Monilla paikoilla | metsät, perinneympäristöt | muutokset Suomen ulkopuolella, metsien muutokset, avoimien alueiden sulkeutuminen

Käenpiika pesii valoisissa metsissä, esimerkiksi piha- tai rantametsiköissä. Laji on pesimäaikaan piilotteleva, joten pesintää on vaikea havaita. Espoosta on tietoja käenpiikan pesinnöistä Holmanmäessä ja Oittaalla, sekä soidinääntelevistä linnuista monilla muillakin alueilla.

Käenpiika runsastui ensin 1970-luvulle asti, mutta on viime aikoina vähentynyt selvästi. Syitä ei kunnolla tunneta, mutta epäillään että muun muassa hakamaiden umpeenkasvu ja metsien muutokset yleensä ovat vaikuttaneet taantumiseen.

Pikkutikka, mindre hackspett (*Dendrocopos minor*) VU

Monilla paikoilla | metsät, rannat | metsien muutokset, rakentaminen

Espoo kuuluu etelärannikon parhaiden pikkutikkakuntien joukkoon: kaupungin alueella pesii noin 50 pikkutikkaparia. Laji tavataan koko Suomessa, mutta etelässä se on runsaimmillaan. Pikkutikat pesivät lahoja lehtipuita sisältävissä metsiköissä, mielellään viljelyaukeiden ja vesistöjen tuntumassa. Pikkutikka on vain varpusen kokoinen, joten se ei pysty kovertamaan pesäkoloon kuin lahon pehentämään puuhun. Lahopuista se myös etsii suuren osan ravinnostaan.

Pikkutikalla ei mene Suomessa hyvin: lahojen lehtipuiden väheneminen (erityisesti rantametsien hakkuut) ja lehtometsien kuusettuminen ovat vähentäneet sitä selvästi. Myös elinpaikkojen

tuhoutuminen rakentamisen seurauksena uhkaa sitä, erityisesti kovien rakentamispainneiden alaisena olevassa Espoossa.

Rastaskerttunen, trastsångare (*Acrocephalus arundinaceus*) VU

Suomenoja, Laajalahti, Kaitalahti, (Espoonlahti, Bodominjärvi) | vedet | harvinaisuus

Rastaskerttunen on laajentanut elinpiiriään Pohjois-Euroopassa vuosikymmeniä ja 1930-luvulta alkaen levittäytynyt Etelä-Suomeenkin, jossa se nyt elää pohjoisempana kuin missään muualla. Suomessa se lasketaan uhanalaiseksi harvalukuisuutensa takia: Suomessa tavataan vuosittain 60-100 koiraslintua, joista vain puolet saattaa pesiä.

Rastaskerttunen on vaateliias vankimpien ruovikoiden laji. Se elää pääasiassa luonnoltaan muutenkin arvokkailla lintuvesillä. Espoossa rastaskerttusen löytää varmimmin Suomenojalta, mutta myös Laajalahdella, Kaitalahdella, Espoonlahdella sekä Bodominjärvellä on tavattu laulavia lintuja useina vuosina.

Tiltalti, gransångare (*Phylloscopus collybita*) VU

Monilla paikoilla | metsät | muutokset Suomen ulkopuolella

Tiltaltin tiputtelevaa laulua kuulee Espoonkin kuusimetsistä yhä harvemmin. Linnustonseurantojen mukaan se on taantunut Suomessa viime vuosina nopeammin kuin mikään muu lintulaji. Syynä tähän pidetään kuivuutta tiltaltin talvehtimisalueilla Saharan eteläpuolella. Myös metsien muutosten (kuusettuminen, pirstoutuminen) on arveltu jättäneen tiltaltin väliinputoajaksi kuusimetsien varpuslintujen välisessä kilpailussa.

Peltosirkku, ortolansparv (*Emberiza hortulana*) VU, EU1

Monilla paikoilla | viljelysmaat | muutokset Suomen ulkopuolella, peltomaiden muutokset

Erilaisten viljelysmaiden ympäristöissä elävä peltosirkku on voimakkaimmin vähentyneitä lintulajejamme. Se on taantunut koko Euroopassa, jonka kannasta suuri osa elää Suomessa. Lajia uhkaavat peltomaiden muutokset maatalouden tehostuessa (mm. avo-ojien katoaminen) sekä muutokset lajin talvehtimisalueilla trooppisessa Afrikassa. Espoossa peltosirkkuja pesii suuremmilla maatalousalueilla, muun muassa Röylän alueella, Henttaalla ja Vanttilassa.

Kaakkuri, smålom (*Gavia stellata*) NT, EU1

Pohjois-Espoo | vedet, suot | ojitus ja turpeenotto, häirintä ja liikenne, kemialliset haittavaikutukset, pyynti

Kaakkuri pesii harvalukuisena metsien pikkujärvissä ja suolammissa. Parhaiten sille soveltuvat lammet, joiden rantoja kiertää pesäpaikaksi sopiva turvereunus. Kaakkuri lienee aikaisemmin ollut nykyistä yleisempi, vaikkakin tarkkaa numerotietoa sen aikaisemmasta runsaudesta ei juuri ole. Taantumisen syiksi arvellaan lampien vedenpintaa alentavaa ojitusta ja ihmisten aiheuttamaa häiriötä. Espoon kaakkurilammet (joilla pesii vuosittain noin kolme kaakkuriparia) sijaitsevat suosituilla ulkoilualueilla, joten häirintä on uhka täälläkin. Muita uhkia ovat ympäristömyrkyt, verkkoihin takertuminen sekä öljyonnettomuudet. Kaakkureita on myös metsästetty talvehtimisalueillaan.

Mehiläishaukka, bivråk (*Pernis apivorus*) NT, EU1

Pohjois-Espoo | metsät | pyynti (?), metsien muutokset (?)

Vaikka mehiläishaukka onkin yksi Euroopan runsaslukuisimmista haukoista, sen tulevaisuus näyttää huolestuttavalta. Seuranta-aineistot viittaavat lajin taantumiseen suuressa osassa Eurooppaa. Metsissä elävä mehiläishaukka on pilottelava laji, jonka takia sen kannankehityksestä Suomessa ei ole kunnollisia tietoja. Pääsyynä taantumiseen pidetään muuttavien lintujen ampumista Välimerenmaissa (erityisesti Maltalla, jossa niitä ammutaan tuhansia vuosittain). Myös

pesimäalueiden metsien muutokset ovat todennäköisesti heikentäneet mehiläishaukkojen elinoloja. Pohjois-Espoosta on tiedossa muutamia mehiläishaukan reviirejä.

Sääksi, fiskgjuse (Pandion haliaetus) NT, EU1

Pohjois-Espoo | vedet, metsät | metsien muutokset, häirintä ja liikenne, kemialliset häirtävaikutukset, pyynti

Sääksi eli kalasääksi on suuri kalaa syövä petolintu. Sitä esiintyy laajalla alueella pohjoisella pallonpuoliskolla. 1800-luvulta alkaen sen levinneisyysalue on kuitenkin supistunut huomattavasti, ja monista maista laji on kadonnut kokonaan. Syynä on aikaisemmin ollut vaino, joka on sittemmin vähentynyt Euroopassa. Nykyisin suurimpana uhkana on metsätalous, joka hävittää sääkselle pesäpaikaksi sopivia tukevaltaisia ylispuita. Suomen sääksikanta onkin riippuvainen suojelijoiden puihin rakentamista tekopesistä. Muita uhkia ovat häirintä sekä ympäristömyrkyt.

Espoossa pesii yksi sääksipari puuhun rakennetussa tekopesässä. Ensimmäisenä vuonna pesintä epäonnistui häirinnän takia, mutta sittemmin vastaavaa ei ole tapahtunut.

Teeri, orre (Tetrao tetrix) NT, EU1

Pohjois-Espoo | metsät | metsien muutokset, pyynti

Teeri on linja-, talvilintu- ja kanalintulaskentojen perusteella vähentynyt Suomessa selvästi 1900-luvun jälkipuoliskolla. Syynä tähän pidetään kaskikauden synnyttämien koivikoiden (teeren talviravinnon lähteen) vähentymistä. Myös metsästys sekä metsien pirstoutuminen voivat olla taantumisen takana. Teeriä elelee vielä monin paikoin Pohjois-Espoon metsäalueilla, ja saattaaapa teerikukkojen ryhmäsoidintakin päästä näkemään järvien jäillä tai aukeilla soilla. Tiheimmillään kanta on Ruuhijärven ympäristössä.

Metso, tjäder (Tetrao urogallus) NT, EU1

Pohjois-Espoo | metsät | metsien muutokset, pyynti

Metso viihtyy parhaiten laajoissa luonnontilaisissa metsissä, jollaiset ovat huvenneet tehometsätalouden ja rakentamisen seurauksena erityisesti Etelä-Suomessa. Tätä pidetäänkin tärkeimpänä syynä metsojen taantumiselle. Hakkuiden ja teiden pirstomassa ympäristössä nämä salomaiden linnut eivät pääse kokoontumaan soidinalueilleen (niille jotka ovat säästyneet hakkuilta), jolloin monista koiraista tulee ns. hulluja metsoja: ihmisiinkin soidinviettiään purkavia yksinäisiä lintuja. Myös liallinen metsästys todennäköisesti heikentää metsokantaa, joskin metsästys on monin paikoin lopetettu. Espoon metsissä metsoja elää joitain kymmeniä pareja, tiheimmillään kanta on alueen luoteisosissa Nuuksion kansallispuiston tuntumassa.

Ruisrääkkä, kornknarr (Crex crex) NT, EU1

Peltoalueet | perinneympäristöt | peltomaiden muutokset, muutokset Suomen ulkopuolella, kemialliset häirtävaikutukset, avoimien alueiden sulkeutuminen, muu tunnettu syy

Satakunta vuotta sitten ruisrääkkä kuului vielä peltomaiden tyyppilajistoon. "Ruislinnun laulu korvissani, tähkäpäiden päällä täysikuu" runoili Eino Leinokin. Sittemmin laji on kokenut kovan kohtalon: se on taantunut romahdusmaisesti Keski- ja Pohjois-Euroopassa. Suomessa ruisrääkkiä oli 1950-luvulla enää muutama prosentti vuosisadan alun vastaavista. Sittemmin ruisrääkkien määrä on Suomessa vaivalloisesti kasvanut, mutta muualla Euroopassa taantuminen jatkuu edelleen. Laji katsotaankin maailmanlaajuisesti uhanalaiseksi (luokka VU).

Vähenevän syy on kaikkialla sama: maatalouden koneellistuminen ja tehostuminen. Koneellinen viljan- ja heinänteikka tappaa poikasia ja salaojitus sekä viimeistenkin piennaralueiden ottaminen viljelykäyttöön vähentävät ruokailu- ja suojapaikkoja.

Espoossa ruisrääkän pääsee parhaiten kuulemaan Röylän alueen peltoaukeilla. Viime vuosina muutamia raksuttajia tavattu myös Etelä-Espoossa (Henttaan pellot, Laajalahti, Söderskog, Finnoonnitty).

Riskilä, tobisgrissla (*Cephus grylle*) NT

Saaristo | vedet, rannat | kemialliset haittavaikutukset, muutokset Suomen ulkopuolella, muiden lajien aiheuttama kilpailu, häirintä ja liikenne

Merensaariston luodoilla ja kareilla asustava riskilä on ensin 1900-luvun alkupuolella ja sitten taas 1970-luvulta alkaen vähentynyt Suomessa. Uhkatekijöitä ovat muun muassa öljyonnettomuudet, riskilöitä saalistavat minkit, hukkuminen kalaverkkoihin sekä häirintä. Espoossa riskilä pesii säännöllisesti Stenskarilla noin 35 sekä Kytökäringsen luodoilla muutaman parin voimin. Stenskarilla on pesimäaikainen maihinnousukielto ja Kytökäringsenillä maihinnousu on kielletty ympäri vuoden.

Käki, gök (*Cuculus canorus*) NT

Pohjois-Espoo, Keskuspuisto | metsät | muu tunnettu syy

Käki on pesälöinen: se lisääntyy munimalla munansa muiden lintujen pesiin ja jättämällä jälkikasvunsa näiden kasvatettavaksi. Suuri osa Suomen käistä on erikoistunut käyttämään leppälintua kasvattajalajina, ja näin ollen käkien menestys riippuu paljolti leppälinnuista. Leppälintujen vähennyttyä Suomessa jyrkästi (koska talousmetsistä ei löydy riittävästi sopivia pesäkoloja), on käkikin taantunut. Toiseksi taantumisen syyksi epäillään sitä, että leppälintu on oppinut paremmin erottamaan käenmunan omistaan.

Käkiä esiintyy monenlaisissa metsäympäristöissä, Espoon keskuspuistossakin niitä kukkuu keväisin kymmenisen yksilöä.

Kehrääläinen, nattsjärä (*Caprimulgus europaeus*) NT, EU1

Nuukio ym. | metsät, kalliot | häirintä ja liikenne, rakentaminen, muu tunnettu syy

Vielä satakunta vuotta sitten kehrääläisiä pidettiin Etelä-Suomessa sangen yleisenä. Lajin kannat ovat kuitenkin taantuneet jyrkästi Suomessa, kuten myös Länsi-Euroopassa. Taantuminen on edelleen jatkunut ja nykyään kehrääläinen onkin Suomessa monin paikoin harvinaisuus. Nuukсион alueelta on tietoja 10-15 parista, mutta suurin osa näistäkin on 1980-luvulta. Kehrääläisen kesäisin esittämää soidinsurinaa on Espoossa viime vuosina päässyt varmimmin kuulemaan Rajakallion kalliomänniköissä.

Kehrääläiset laskeutuvat mielellään tielle ja törmäävät autoihin. Hitaasti lisääntyvillä ja pitkäikäisillä lajeilla tällainen aikuiskuolleisuuden kasvu vaikuttaa herkästi kannankokoon. Myös rakentaminen on paikallisesti tuhonnut kehrääläisten elinpaikkoja. Ilmastomuutoksenkin (kesien muuttumisen sateisemmiksi ja viileämmiksi) on arveltu vaikuttaneen pesintään heikentävästi.

Harmaapäätikka, gråspett (*Picus canus*) NT, EU1

Nuukio ym. | metsät | metsien muutokset

Harmaapäätikka on levinnyt laajalle alueelle Euraasiassa. Suomessa se elää levinneisyytensä pohjoisreunalla. Laji elää suuria haapoja kasvavissa metsissä, Ahvenanmaalla ja lounaisrannikolla myös jalopuulehdoissa ja -puistikoissa. Vanhojen haapojen katoaminen metsistä tehometsätalouden seurauksena sekä lehtojen kuusettuminen uhkaavat sen tulevaisuutta. Harmaapäätikka onkin vähentynyt suurella osalla Eurooppaa. Suomessa sen tilanne on epäselvempi (runsastunut yleisesti, mutta paikoin taantunut). Espoossa näitä harmaanvihreitä otuksia pesii erityisesti Nuukсион metsissä, mutta onpa Keskuspuistostakin tiedossa yksi pesäpaikka.

Pohjantikka, tretåig hackspett (*Picoides tridactylus*) NT, EU1

Nuukio | metsät | metsien muutokset

Etelä-Suomen hienoimmista ikikuuksikoista voi hyvällä onnella löytää pohjantikan lahoa kuusta naputtelemasta. Nuuksion metsissä näitä "kolmivarvastikkoja" pesii vuosittain 1-2 paria. Viime vuosina (2000-2001) pesintä on todettu yhdeltä suojellulta vanhan metsän alueelta. Pohjois-Suomessa laji on selvästi yleisempi, siellä se kelpuuttaa elinympäristökseen vanhojen kuusi- ja sekametsien ohella jopa lahoppua sisältäviä männiköitä ja tunturikoivikoita. Pohjantikka taantui viime vuosisadan puolessavälissä vanhojen kuusimetsien ja lahoppuiden vähentyessä.

Kangaskiuru, trädrlärka (*Lullula arborea*) NT, EU1

Nuukio | kalliot, metsät | muutokset Suomen ulkopuolella

Kangaskiuru pesii aukkoisissa kallio- ja harjumänniköissä (Nuuksion järviylängöllä muutamia pareja), sekä myös matalakasvustoisilla hakkuuaukeilla. Sopivien pesimäympäristöjen puute ei siten ole ongelmana lajille. 1950-luvulta alkaneen nopean taantumun syynä ovatkin luultavasti talvehtimisalueiden elinympäristöjen huonontuminen. Avoimia laitumia ja nummia on muutettu pelloiksi ja metsiksi tai laiduntaminen niillä on lopetettu. Kangaskiuru on taantunut paitsi Suomessa, myös lukuisissa muissa Euroopan maissa (myös levinneisyytensä ydinalueilla).

Koskikara, strömstare (*Cinclus cinclus*) NT

Nuukio | vedet | muu tunnettu syy, häirintä ja liikenne

Koko Suomessa koskikaroja pesii noin 300 paria, niistä valtaosa Pohjois-Suomessa. Espoossa koskikaran havaittu pesivän satunnaisesti yhden puron varrella. Talvisin niiden lukumäärä kuitenkin lisääntyy huomattavasti kun Norjassa ja Ruotsissa pesivät linnut saapuvat tänne talvehtimaan. Nuuksion alueelta löytyy monia puhdasvetisiä, sulana pysyviä puroja, joiden varrella karat talvisin viihtyvät.

Suomen koskikarojen elinalue on selvästi supistunut 1800-luvulta. Taantuma on johtunut voimalaitosten rakentamisesta ja koskien perkauksesta. Karojen tulevaisuutta uhkaavat häirintä sekä vesien happamoituminen ja rehevöityminen.

Pensastasku, buskskvätta (*Saxicola rubetra*) NT

Monilla paikoilla | perinneympäristöt, suot, rannat, metsät | peltomaiden muutokset

Vaikka pensastasku on vielä kohtuullisen yleinen avoimilla alueilla lähes koko Suomessa, luetaan se silmälläpidettäväksi viime vuosikymmenien taantumisen takia. Taantumaa on vaikuttanut paitsi peltomaiden muuttuminen yksipuolisemmaksi maatalouden tehostuessa, myös talvehtimisalueiden (Sahel) kuivuusvuodet. Taantumista on tapahtunut Suomen lisäksi muissa Pohjoismaissa sekä Länsi-Euroopassa.

Espoossa lajin tapaa varmimmin Röylän seudun peltoaukeilta. Myös Etelä-Espoon peltolaikuilla (mm. Suvimetsässä ja Henttaalla) se on säännöllinen pesijä.

Kivitasku, stenskvätta (*Oenanthe oenanthe*) NT

Monilla paikoilla | perinneympäristöt, tunturipaljakat, rannat, metsät | peltomaiden muutokset, avoimien alueiden sulkeutuminen

Kivitasku on saanut nimensä äänestään, joka muistuttaa kivien naputtamista yhteen. Laji elää monenlaisilla avomailla merenluodoilta tunturipaljakoilta. Espoosakin sitä tavataan monilla peltoaukeilla ja rikkaruohokentillä. Kivitasku on kuitenkin voimakkaasti taantunut Etelä-Suomessa viime vuosikymmeninä: parimäärä väheni 75 % 1970-luvulta 1980-luvulle. Taantumaa on ajateltu liittyvän lajin laajempaan vähenemiseen Länsi-Euroopan alueella. Maatalouden muutokset, etenkin laidunten väheneminen sekä ahojen ja hakamaiden metsittyminen uhkaavat kivitaskua.

Pikkusieppo, mindre flugsnappare (Ficedula parva) NT, EU1

Pohjois-Espoo, Keskuspuisto ym. | metsät, suot | metsien muutokset

Pikkusieppo on Suomessa tyypillinen aarnimetsien lintu. Se elelee kosteissa kuusi-sekametsissä ja korvissa, joista vain löytyy pesäpaikoiksi sopivia kantoja ja pötkelöitä. Laji kärsii tällaisten vanhojen metsäalueiden hakkuista sekä metsäpurojen perkauksista. Espoon metsistä pikkusiepoista on havaintoja runsaalta pariltakymmeneltä paikalta, osin lintuharrastajien suuren määrän ansiosta. Nuuksionpään ja Luukin alueet lienevät Espoon parhaita pikkusieppomaastoja, mutta pesimiseen viittaavia havaintoja tehty aina Keskuspuistoa, Träskändaa ja Hanikkaa myöten.

Viiksitimali, skäggmes (Panurus biarmicus) NT

Laajalahti | vedet | ilmastonmuutokset

Viiksitimali on levittäytynyt Euroopassa voimakkaasti pohjoiseen viimeisen puolen vuosisadan aikana. Sen pesintä varmistettiin Suomessa ensimmäisen kerran 1987, ja jo 90-luvun puolivälissä Etelä-Suomen ruovikoissa pesi kymmeniä pareja. Laajalahdellakin pesi parhaimmillaan 15-20 timaliparia. Tämän jälkeen levittäytyminen katkesi ilmeisesti kovien talvien takia. Laajalahdeltakin laji katosi kokonaan, mutta jälleen vuonna 2001 paikalla pesi muutamia pareja.

Uhanalaisuuskriteerien mukaan viiksitimali laskettaisiin harvinaisuutensa takia uhanalaiseksi. Koska maamme kanta saa täydennystä ulkomailta, on lajin luokitusta alennettu sijoittamalla se silmälläpidettävien luokkaan. Viiksitimalin tulevaisuus Suomessa on riippuvainen sopivien pesimäpaikkojen (ruovikkolahtien) säilymisen lisäksi talvien kylmyydestä.

Pikkulepinkäinen, törnskata (Lanius collurio) NT, EU1

Monilla paikoilla | perinneympäristöt | muutokset Suomen ulkopuolella.

Pikkulepinkäinen on petomainen pikkulintu. Se liikkuu avoimessa maastossa tähytäen saalishyönteisiä sopivilta tähytyspaikoilta. Sitä tavataan paitsi viljelysalueilla, myös hakkuaukeilla ja merensaariston pikkusaarilla. Espoossa se pesii monilla paikoilla Kytön saaren rantaniityiltä Keski- ja Pohjois-Espoon peltoalueille.

Pikkulepinkäisen parimäärien jyrkät vaihtelut vuosine välillä vaikeuttavat sen kannankehityksen seuraamista. Viime vuosikymmeninä se on kuitenkin vähentynyt selvästi. Tärkeimpänä syynä pidetään talvehtimisalueiden (Sahel) kuivuutta, mutta myös maatalousympäristön muutokset ovat voineet vaikuttaa. Toisaalta metsänhakkuut ovat luoneet pikkulepinkäiselle uusia pesimäpaikkoja.

Kottarainen, stare (Sturnus vulgaris) NT

Monilla paikoilla | perinneympäristöt | peltomaiden muutokset, muu tunnettu syy

Kottarainen on pidetyimpiä kulttuuriympäristöissä (viljelyksillä, pihoilla ja puistoissa) eläviä lintulajeja. Keväisin kottaraisparvet saapuvat ensimmäisten muuttolintujen joukossa, kuitenkin viime vuosina yhä vähälukuisempina. Moni pönttö jääkin nykyään ilman asukkaita. Tärkeimpänä syynä taantumiseen on karjan laiduntamisen vähentyminen: kottaraiset löytävät ravintoa poikasilleen matalakasvuisilta laidunniityiltä, mutta eivät korkeakasvustoisemmilta viljelyksiltä. Muiksi syiksi on epäilty ympäristömyrkkyyä ja lintujen pyyntiä Länsi-Euroopassa. Suomen lisäksi kottaraiset ovat vähentyneet myös muun muassa Ruotsissa ja Iso-Britanniassa.

Varpunen, gråsparv (Passer domesticus) NT

Monilla paikoilla | perinneympäristöt | peltomaiden muutokset, muu tunnettu syy

Varpunen saattaa tuntua oudolta silmälläpidettävien listalla. Sen parimäärä on kuitenkin viime aikoina selvästi vähentynyt. Maaseudulla varpunen on taantunut 1900-luvulla hevostokan pienentymisen sekä viljan ja heinän parempien säilytystapojen vuoksi. Se ei enää saa ravintoa hevosten lantakasoista tai vilja- ja heinävarastoista. Toisaalta taajamien kasvu on kompensoinut

tätä tarjoamalla kaupunkivarpusille lisää elinpaikkoja. Viime vuosikymmeninä varpuset ovat kuitenkin vähentyneet myös kaupungeissa. Osittaisena syynä tähän pidetään säätelijöitä.

Espoossa varpusia elää hyvin monilla paikoilla. Hyviä pesimisympäristöjä ovat esimerkiksi Friisilän kaltaiset vanhemmat omakotialueet suojaisine pensasaitoineen ja pusikkoineen.

Nokkavarpunen, stenknäck (*Coccothraustes coccothraustes*) NT

Espoonkartano, Fiskarsinmäki, Viherlaakso, Bodom, Maarinpuro | perinneympäristöt | harvinaisuus

Nokkavarpunen on lauhkean lehtimetsävyöhykkeen laji, joka kuuluu Etelä-Suomen vanhaan pesimälinnustoon. Se elää vanhoissa lehtometsiköissä ja puutarhoissa, tyypillisesti paikoissa jossa on myös koristepensaita ja hedelmäpuita. Vahvan nokkansa ansiosta se pystyy käyttämään ravintonaan näiden kovia siemeniä. Pesintähavaintoja nokkavarpusesta on Espoonkartanosta, Viherlaaksosta ja Maarinpuroilta, sekä pesintään viittaavia havaintoja muutamilta muilta paikoilta.

Koko Suomessa nokkavarpusia pesii arviolta 300 paria. Pieni kannankoko tekee lajista haavoittuvaisen, ja siksi se lasketaan silmälläpidettäväksi, vaikka mitään taantumista ei nähtävästi olekaan tapahtunut. Piilottelevien elintapojen ja harvalukuisuuden takia luotettavia tietoja lajista ei kuitenkaan juuri ole.

Matelijat

Rantakäärme, snok (*Natrix natrix*) VU

Paikoitellen | rannat, kultuuriympäristöt | peltomaiden muutokset, rakentaminen

Rannoilla ja pelloillakin elävä rantakäärme on Suomen suurin käärmelaji, parhaimmillaan se voi kasvaa yli metrin pituiseksi. Ennen rantakäärmettä pidettiin karjaonnan tuojana, mutta nykyään sekin saa kokea osansa käärmevainosta, vaikka ei olekaan myrkyllinen. Lajia uhkaavat myös rakentaminen ja liikenne, mutta etenkin sopivien munintapaikkojen katoaminen. Rantakäärme munii muun muassa merenrantojen rakkoleväkasoihin sekä navettojen taustojen lantatunkioihin. Näiden tekijöiden vaikutuksesta laji on taantunut Suomessa selvästi. Espoosta rantakäärmeestä on hajanaisia tietoja sieltä täältä.

Vaskitsa, kopparödla (*Anguis fragilis*) NT

Nuukio, Keskuspuisto | metsät, perinneympäristöt | ?

Kuparin-harmaanruskea ja käärmemäinen vaskitsa ei ole käärme, vaan lisko. Sen lähimpiä sukulaisia Suomessa ovat sisiliskot. Vaskitsoja tavataan Etelä-Suomessa lehtomaisissa metsissä ja puistomaisissa perinneympäristöissä. Espoosakin laji elää muun muassa Nuukion ja Keskuspuiston metsissä. Vaskitsa tunnetaan melko huonosti, myös sen vähenemisen syyt ovat hämärän peitossa. Vartenotettavina uhkatekijöinä on pidetty liikenteen aiheuttamia kuolemia sekä ihmisten asennetta käärmemäisiä eläimiä kohtaan.

Kalat

Taimen, öring (*Salmo trutta*)

Lohikaloihin kuuluvalla taimenella on kolme ns. ekologista muotoa, jotka kaikki kutevat joessa tai purossa, mutta viettävät suuren osan aikuiselämästään toisistaan eroavissa ympäristöissä. Meritaimenen poikaset vaeltavat mereen, josta ne myöhemmin taas palaavat jokiin kutemaan. Järvitaimenet taas vaeltavat suurehkoihin järviin. Purotaimen ei vaella; se viettää koko elämänsä virtaavissa vesissä. Nämä muodot eivät kuitenkaan ole pysyviä vaan vaellustyyppit voivat vaihdella. Uudessa uhanalaisuusarvioinnissa merivaelteiset taimenkannat on käsitelty muista taimenista erikseen.

Meritaimen, havsöring (*Salmo trutta m. trutta*) EN

Mankinjoki, Monikonpuro | vedet | vesien rakentaminen, kemialliset haittavaikutukset, pyynti, muu tunnettu syy

Espoonlähteen laskevassa Mankinjoessa sekä Leppävaaran alueella Monikonpurossa on molemmissa meritaimenkanta, jotka ovat todennäköisesti luonnonvaraisia. Meritaimen lisääntyy enää vajaassa kymmenessä suomalaisessa joessa, kun kutujokia on ollut aiemmin viitisenkymmentä. Taantumisen ovat aiheuttaneet vesien rakentaminen ja likaantuminen.

Espoon Mankinjoen sivuhaarassa Gumbölenjoessa tapahtui myrkkyyvuoto, eikä meritaimenkannan nykytilasta ole tarkkaa tietoa. Monikonpurossa puolestaan on tehty rakennustöitä, mutta viimeisimpien tietojen mukaan meritaimen elää siellä yhä.

Purotaimen, forell (*Salmo trutta m. palustris*) NT

Nuukio (Myllypuro) Espoonjoki (Glomsinjoki ja Ryssängsbacken) | vedet | vesien rakentaminen, pyynti, kemialliset haittavaikutukset, muu tunnettu syy

Pienikokoinen purotaimen elää hapekkaissa puroissa ja pienissä joissa. Espossa sitä tavataan Nuukion Myllypurossa (mahdollisesti istutusperäinen) ja Espoonjoen sivuhaaroissa Glomsinjoessa ja Ryssängsbackenissa. Lisäksi purotaimenta elää istutettuna Lepsämänjoessa. Purotaimen on kärsinyt ympäristönmuutoksista meritaimenta vähemmän; se luokitellaankin silmälläpidettäväksi.

Vimpa, vimba (*Vimba vimba*) NT

Mankinjoki | vedet | vesien rakentaminen, kemialliset haittavaikutukset

Vimpaa on aikaisemmin pyydystetty suolakalaksi suuriakin määriä, mutta nykyään sitä tapaa enää harvoin. Vimpa elää Itämeressä mutta nousee jokiin kudulle. Vesien patoaminen onkin aiheuttanut vimpakantojen taantumisen koko Itämeren alueella, Suomessakin useimmat vimman kutujoet on padottu. Lajia ovat vähentäneet myös vedenlaadun huononeminen sekä mahdollisesti liiallinen kalastus.

Nilviäiset

Kaikki Espeen uhanalaiset ja silmälläpidettävät nilviäislajit elävät pääasiassa lehtometsissä. Suurimpana uhkana niille ovat **metsien muutokset**: lehtipuiden väheneminen sekä metsänhakuut.

Valkokylkietana (*Arion silvaticus*) NT, Lasilimaetana (*Arion circumscriptus*) NT ja Metsäharjaetana (*Limax marginatus*) NT

Nuukio | metsät | metsien muutokset

Valkokylkietana, lasilimaetana ja metsäharjaetana ovat vaateliaita lehtometsien lajeja: ne viihtyvät ravinteikkaissa, varjoisissa ja kosteissa lehdoissa Suomen eteläosissa. Näitä kaikkia on löydetty Pohjois-Espeen lehtometsälaikuista selkärangattomien eläinten kartoituksen yhteydessä vuonna 1989.

Viljavuutensa takia suurin osa Etelä-Suomen parhaista lehdoista on otettu viljelyskäyttöön. Jäljelle jääneistä pienistä lehtolaikuista on niistäkin suuri osa muuttunut ihmistoiminnan vaikutuksesta. Säilyneet lehtolaikut ovat pienuutensa vuoksi haavoittuvaisia ja köyhtyvät eliöyhteisöinä herkästi, ja siksi näiden etanoiden ohella monet muutkin lehtoihin erikoistuneet lajit ovat vaarassa.

Piikkikotilo, taggsnäcka (*Acanthinula aculeata*) NT

Karakallio, Nuukio (Saukonnoro, Romvuori) | metsät | metsien muutokset

Monen espoolaisen, pähkinäpensasta ja sinivuokkoa kasvavan lehtorinteen karikkeessa elää todennäköisesti pikkuruinen piikkikotilo. Sen piikkien peittämän kuoren pituus on vain noin kaksi millimetriä, joten sitä on vaikea löytää. Lajia esiintyy Keski- ja Länsi-Euroopassa, pohjoisimmillaan se levittyy Etelä-Suomeen. Espoosta sitä on löydetty Nuuksion lehtopurolaaksoista sekä Karakallion lehtokorvesta. Lehtometsien raivaus sekä kuusetuminen uhkaavat piikkikotiloa.

Viherkiiltokotilo, grönskimmersnäcka (Aegopinella pura) NT

Nuukio (Lajalampi) | metsät | metsien muutokset, rakentaminen

Viherkiiltokotilo on etelämpänä Euroopassa yleinen mutta esiintyy meillä vain lounaisimman Suomen parhaimmissa paksumultaisissa lehdossa, Nuuksiossa ainakin Lajalammen lehtopurolaaksossa. Sitäkin uhkaavat harvojen jäljellä olevien lehtojen raivaaminen ja puustomuutokset.

Pienisiemenkotilo, smågrynsnäcka (Vertigo pygmaea) NT

Nuukio (Saukonoro, Romvuori) | metsät, perinneympäristöt | metsien muutokset, maaperän kuluminen

Muutamana millimetrin pituinen pienisiemenkotilo elää paitsi lehtometsissä myös ihmisen aikaansaamilla avomailla. Se tulee toimeen hyvinkin erilaisissa kosteusoloissa. Lajia tavataan lähes koko Euroopasta pohjoisimpia ja eteläisimpiä osia lukuun ottamatta. Suomessa metsien puulajisuhteiden muutokset ja maaperän kuluminen uhkaavat pienisiemenkotiloa.

Pikkupoimusulkukotilo (Macrogastra plicatula) NT

Nuukio (Saukonoro) | metsät | metsien muutokset

Muiden Suomen sulkukotilolajien tapaan myös pienisiemensulkukotilo elää metsämaan karikkeessa. Sateella se voi kiipeillä lehtipuiden rungoilla, erityisesti vanhoilla haavoilla, joiden rungot ovat sopiva emäksisiä ja joilla kasvaa runsaasti ravinnoksi kelpavaa pienlevää ja jäkälää. Haapa myös tarjoaa kotiloille lakastuneiden lehtiensä kautta kuoren kasvattamisessa tarpeellista kalkkia. Haapojen väheneminen onkin uhka tälle lajille.

Kääpiösarvikotilo, dvärghornsnäcka (Carychium minimum) NT

Nuukio (Romvuori) | metsät, vedet | metsien muutokset, ojitus ja turpeenotto, rakentaminen, vesien rakentaminen

Kääpiösarvikotilo on lehtometsien ja puronvarsien laji. Espoosta sitä onkin löydetty luonnontilaisesta lehdosta Romvuoren eteläpuolelta, Nuuksion Pitkäjärveen laskevan puron tuntumasta. Lajia uhkaavat lehtometsien puulajisuhteiden muutokset sekä puroja muuttavat rakennustoimet.

Vesimittarit

Virtavesimittari, bäckvattenmätare (Aquarius najas (Gerris najas)) NT

Nuukio (Myllyoja, Myllyjärvi, Raasillanoja) | vedet | vesien rakentaminen, metsien uudistamis- ja hoitotoimet

Vesimittarit ovat luteisiin kuuluvia petohyönteisiä, jotka luistelevat veden pintakalvon päällä saalishyönteisiä etsien. Suurikokoinen (yli 1,5 cm) virtavesimittari elää puroissa ja koskissa suurissa, jopa tuhansia yksilöitä käsittävässä parvissa. Laji on Suomen luonnossa yleensä siivetön. Tämän takia se ei pysty tehokkaasti leviämään uusille elinpaikoille. Eri virtavesien populaatiot ovatkin suhteellisen eristyneitä toisistaan. Virtavesimittarille sopivissa virtavesissä tapahtuva rakentaminen ja nykyaikainen metsätalous uhkaavat lajia, vaikka se onkin vielä paikoin melko tavallinen. Espoossa sitä tavataan nykyään muutamassa Nuuksion kirkasvetisessä purossa.

Luisturi, mörk backlöpare (Velia saulii) NT

Nuukio (Myllyoja) | vedet | vesien rakentaminen

Virtavesimittarin tavoin luisturikin on purojen ja koskien laji, joka on sopeutunut elämään veden pinnalla hyönteisiä saalistaen. Sitä tavataankin samasta purosta virtavesimittarin kanssa. Laji on Suomessa suhteellisen harvinainen ja se luokitellaan silmälläpidettäväksi.

Perhoset

Espoon uhanalaisissa ja silmälläpidettävissä perhosissa on monipuolisesti metsien, avosoiden ja niittyjen lajeja. Muutaman Suomessa esiintymisensä reuna-alueella elävän lajin tärkeyden kannan olemassaolo on riippuvainen niiden esiintymisen ydinalueilla tapahtuvista kannanmuutoksista. Täten lajit voivat kadota Suomesta, vaikka niitä ei täällä uhkaisikaan mikään.

Haapatyttöperhonen, grå flickfjäril (Archiearis notha) VU

Nuukio, Röylä-Bodom | metsät | suuret kannanvaihtelut

Mittareihin kuuluva haapatyttöperhonen on Suomessa harvinainen; Se tunnetaan vain muutamilta paikoilta maamme eteläosista. Lisäksi lajin levinneisyysalueen, esiintymien ja yksilöiden määrä vaihtelee suuresti. Tämän takia laji on luokiteltu Suomessa uhanalaiseksi. Haapatyttöperhosten toukat elävät haavoilla, ja siksi laji on riippuvainen niiden esiintymisestä. Espoossa lajia on tavattu Röylän-Bodomin alueelta sekä Nuuksion metsistä.

Jalavatöyhtökoi (jalavakartanokoi) almögonlappmal (Bucculatrix albedinella) NT

Espoonkartano | metsät, perinneympäristöt | rakentaminen, metsien muutokset

Jalavatöyhtökoi on pieni, alle senttimetrin mittainen valkea perhonen. Sen toukat elävät jalavien lehdillä. Lajia tavataan jalavaa kasvavista puistoista ja lehtometsistä, muun muassa Espoonkartanon pihan tuntumasta. Espoon lisäksi jalavatöyhtökoita on tavattu Manner-Suomesta vain muutamasta paikasta Uudeltamaalta, laajemmin sitä esiintyy etelämpänä Euroopassa, missä jalaviakin on runsaammin. Lajin uhkana on puistoalueilla tapahtuva rakennustoiminta ja jalavia hävittävät metsänhoitotoimet.

Ruttojuuriyökkönen, pestrotsfly (Hydraecia petasitis) NT

Järvenperä, Mankkaa | perinneympäristöt | rakentaminen

Ruttojuuriyökkönen elää pääasiassa pihojen ja puutarhojen liepeillä, samoilla paikoilla missä sen ravintonaan käyttämät ruttojuuret (*Petasites*) kasvavat. Viime vuosina pienialaisia ruttojuuriyökköskantoja on tavattu Uudeltamaalta ja Kymenlaaksosta. Espoossa Järvenperässä elää pieni populaatio, lisäksi lajia on tavattu Mankkaalta. Koska ruttojuurikasvustot sijaitsevat yleensä asutuksen lähellä, ovat ne tavallista suuremmassa vaarassa joutua rakentamisen alle. Rakentaminen onkin jo tuhonnut useita ruttojuuriyökkösen esiintymispaikkoja pääkaupunkiseudulla. Laji on taantunut myös Keski-Euroopassa rakentamisen ja kosteikkojen kuivattamisen takia.

Poppelikääröyökkönen, vågbandat (Ipimorpha contusa) NT

Nuukio | metsät | suuret kannanvaihtelut, metsien muutokset

Poppelikääröyökkönen elää rehevissä, runsaasti haapoja kasvavissa sekametsissä. Suomessa laji elää levinneisyytensä rajamailla ja sitä tavataankin täällä hyvin vaihtelevasti: joinakin vuosina poppelikääröyökköset ovat täysin kadoksissa, joinakin toisina niitä taas löydetään kymmeniä. Tämä johtunee pääasiassa luonnollisista kannanvaihteluista, mutta myös haavikoiden vähenemisellä lienee osansa.

Varjotupsukoi, häxörtbrokmal (Mompha terminella) NT

Nuukio | metsät | metsien muutokset

Tupsukoit ovat saaneet nimensä useimpien lajien etusiivissä olevista suomutupsuista. Varjotupsukoi on kosteissa lehdoissa velholehdellä elävä harvinainen laji, jota Suomessa uhkaavat metsien uudistamis- ja hoitotoimet. Espoosta sitä on löydetty kahdesta paikasta Nuuksiosta.

Kehnämittäri, pudermätare (*Perconia strigillaria*) NT

Nuukio | suot, kalliot, metsät | ojitus ja turpeenotto, metsien muutokset, avoimien alueiden sulkeutuminen

Kehnämittäri elää suhteellisen harvinaisena eteläisimmän Suomen lämpimillä kanervaa kasvavilla paikoilla kuten rämeillä, kallioilla ja kangasmetsissä. Sen tapaa luontaisesta elinympäristöstään säännöllisesti, joskaan ei yleensä kovin runsaana. Nuuksion kansallispuistossa laji on vähälukuinen. Sitä uhkaavat muun muassa sopivien soiden ojitus ja metsäpaloalueiden väheneminen.

Maltsayökkönen, mällfly (*Trachea atriplicis*) NT

Bodom | perinneympäristöt | suuret kannanvaihtelut

Puistoissa, niityn- ja metsänreunoilla, tienvarsilla ym. avoimilla alueilla elävä maltsayökkönen tunnetaan Espoosta Bodomin alueelta, jossa sitä esiintyi vuonna 2000 runsaasti. Laji on Suomessa harvinainen ja sen levinneisyysalue, esiintymien ja yksilöiden määrä vaihtelee huomattavasti. Se arvellaan olleen 50-60-luvuilla nykyistä yleisempi. Nykyään se lasketaan silmälläpidettäviin lajeihin.

Maitepunatäplä, allmän bastardsvärmare (*Zygaena filipendulae*) NT

Bodom | perinneympäristöt, metsät | avoimien alueiden sulkeutuminen, metsien muutokset

Maitepunatäplä on pieni mustahko perhonen, jonka siivillä on kirkkaanpunaisia täpliä. Sen esiintyminen on sidottu keltamaitteen (*Lotus corniculatus*) esiintymiseen: maitepunatäplien toukat elävät vain tällä kasvilla. Espoosta maitepunatäplä tunnetaan ainakin Bodomin alueelta. Sitä uhkaavat avoimien alueiden sulkeutuminen niittyjen laidunnuksen ja metsäpalojen vähennyttä.

Kovakuoriaiset

Espoon uhanalaisista ja silmälläpidettävistä kovakuoriaisista monet ovat perinneympäristöissä eläviä lajeja. Niitä uhkaavat erilaisten **niittymaiden umpeenkasvu** laidunnuksen loputtua. Myös muutamat lehmien lannasta riippuvaiset lajit ovat uhattuina.

Toinen merkittävä Espoon kovakuoriaisia uhkaava tekijä on **lahopuuston ja lehtipuiden väheneminen** metsistä. Monet lajit ovat hyvin erikoistuneita. ne pystyvät elämään esimerkiksi vain tietyn puulajin lahoilla rungoilla.

Kuten monet muutkin pieneläimet, ovat kovakuoriaiset ja niiden biologia melko huonosti tunnettuja. Espoonkin esiintymätiedot perustuvat vain muutamalta kovakuoriaistuntijalta saatuihin havaintoihin. Espoon erikoisuuksia purohyrrää ja meriuposkuoriaista on tutkittu täällä enemmän.

Purohyrrä, backstrandlöpare (*Bembidion monticola*) CR

Glomsinjoki | puot ja niiden rannat | vesien rakentaminen, kemialliset haittavaikutukset

Puolisenttinen, sinivihreä purohyrrä on eräs Espoon erikoisuuksista. Tämän maakiitäjäisiin kuuluvan kovakuoriaisen ainoa nykyisin tunnettu suomalainen esiintymä löytyi v. 1991 pieneltä alueelta Glomsinjoen rannan lehdosta. Laji on koko Pohjois-Euroopassa hyvin harvinainen, lisäksi sitä tavataan muun Euroopan vuoristoseuduilta. Purohyrrä on vielä melko puutteellisesti tunnettu. Tiedetään että vesi- ja muu rakentaminen muodostavat sille suurimman uhan, mutta kemiallisten haittavaikutusten merkitystä lajille ei tarkasti tunneta. Myöskään ei tiedetä kuinka

hyvin se pystyisi levittäytymään uusille elinalueille vanhojen tuhoutuessa esimerkiksi rakentamisen seurauksena.

Mantulantiainen, strandjordbagge (*Aphodius plagiatus*) EN ja Kunttiantiainen, svart jordbagge (*Aphodius niger*) VU

Olarri, Laajalahti | perinneympäristöt | avoimien alueiden sulkeutuminen

Nämä lantiaislajit ovat elintavoiltaan hyvin toistensa kaltaisia, mutta Mantulantiainen on kuitenkin harvinaisempi ja uhanalaisempi. Molemmat elävät kosteahkoilla niityillä maatuvia kasvinosia syöden. Molemmat ovat taantuneet; syynä tähän pidetään niittyjen umpeenkasvua. Mantulantiainen on saatu kiinni Olarissa ja kunttiantiainen löydetty Laajalahdelta.

Hormukkakirppa (*Altica oleracea*) VU

Saunalahti | perinneympäristöt | rakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen

Hormukkakirppa on parimillinen sinertävä kovakuoriainen, joka elää kuivilla niityillä ja ruderaattialueilla todennäköisesti koko Suomessa. Lajista on runsaasti vanhoja havaintoja, mutta se on viime aikoina taantunut selvästi elinympäristöjen tuhoutuessa tai muuttuessa rakentamisen ja umpeenkasvun seurauksena.

Meriuposkuoriainen, stor natebock (*Macroplea pubipennis*) VU

Espoonlahti (Saunalahti) | Itämeri | kemialliset haittavaikutukset, vesien rakentaminen

Veden alla elävä meriuposkuoriainen on endeeminen laji Suomelle: sitä on tavattu koko maailmasta ainoastaan Suomen rannikkovesistä. Sen esiintymispaikkoja tunnetaan vanhastaan lähes koko rannikoltamme, mutta Espoonlahden esiintymä on ainoa, joka on varmistettu 1990-luvulla. Espoonlahden kanta on elinvoimainen, mutta veden rehevöityminen ja samentuminen esimerkiksi liian lähellä rantaa tapahtuvan rakentamisen seurauksena voivat uhata sen olemassaoloa. Osa Espoon esiintymästä on suojeltu Natura-alueena. Kesällä 2001 lajia löydettiin myös Espoonlahden vastarannalta Kirkkonummen puolelta.

Pikkukantohärkä, lund blåoxe (mindre blåoxe) (*Platycerus caraboides*) VU

Nuukio (Hakjärvi) | metsät | metsien muutokset

Pikkukantohärkä on isoveljeään isokantohärkää selvästi harvinaisempi laji. Pikkukantohärän esiintymisalue on viime aikoina pienentynyt selvästi; viime vuosikymmeninä sitä tavattu ainoastaan alle kymmenellä paikalla etelärannikon tuntumassa. Vanhastaan sitä on tavattu pohjoisempanakin. Ennen aikuiseksi kehittymistään pikkukantohärän toukat elävät useita vuosia lahoppuulla, joten vanhojen, runsaasti lahoppuuta sisältävien metsien katoaminen on saattanut sen uhanalaiseksi. Nuukiosta laji on löydetty Hakjärven alueen vanhasta metsästä.

Lehtoliskokuntikas (*Quedius microps*) VU

Fiskarsinmäki | metsät | metsien muutokset

Lehtoliskokuntikas on harvinainen ja levinneisyydeltään eteläinen laji. Se elää vanhoissa metsissä puiden koloihin muodostuneella karikkeella pikkueläimiä syöden. Metsien puulajisuhteiden muututtua ja vanhojen metsien vähennyttyä ovat myös lajille sopivat elinpaikat hupenneet. Sitä tavataankin Suomessa enää alle tusinalla paikalla, muun muassa Fiskarsinmäen suojellulla lehtoalueella.

Keisarilyhytsiipi (*Staphylinus caesareus*) VU

Saunalahti | perinneympäristöt | avoimien alueiden sulkeutuminen, peltomaiden muutokset

Lyhytsiipisten heimoon kuuluvat kovakuoriaiset voivat olla paikallisesti hyvinkin runsaita. Lannassa ja raadoissa eläviä hyönteisiä saalistava keisarilyhytsiipikin oli ennen vanhaan hyvin tavallinen. Maatalouden tehostumisen seurauksena niityt ja hakamaat ovat kuitenkin vähentyneet

ja peltomaat muuttuneet lajille epäsoveliaiksi. Tämän seurauksena keisarilyhytsiipi on vähentynyt ja sen esiintymisalue pienentynyt selvästi.

Atomaria elongatula NT

Nuukio (Hakjärvi) | metsät | metsien muutokset

Tämä luhikuoriaisten heimoon kuuluva laji on laajalle levinnyt, mutta se on kaikkialla levinneisyysalueellaan hyvin harvinainen. Se elää vanhojen metsien lahokuilla sienirihmastoosyöden. Metsien ikärakenteen ja puulajisuhteiden muutokset metsien talouskäytön seurauksena uhkaavat sitä.

Epuraea rufobrunnea NT

Saunalahti | metsät | metsien muutokset

Tällä kiiltokuoriaisiin kuuluvalla lajilla ei ole suomenkielistä nimeä. Se on tavattu Suomessa alle kymmenen kertaa, Suomen lisäksi se tunnetaan ainoastaan Venäjän Karjalasta. Laji elää vanhoissa lehtometsissä, lehtipuiden rungoissa erään kaarnakuoriaislajin käytävissä. Lahopuiden katoaminen lehtometsistä uhkaa lajia.

Orvoisotylppö (Margarinotus purpurascens) NT

Saunalahti | perinneympäristöt | avoimien alueiden sulkeutuminen

Orvoisotylppö oli aikaisemmin Suomessa laajalle levinnyt ja melko runsas, mutta viime aikoina sitä on löydetty vain lounaisimmasta Suomesta. Sitä uhkaavat muutokset maatalouden menetelmissä, etenkin avoimien alueiden sulkeutuminen. Espoosta lajista on yksi löytö mielenkiintoisesta paikasta: Saunalahtelaisesta kastelualtaasta.

Viitosaatukainen korthornad ögonbagge (Pseudeuglenes pentatomus) NT

Espoonkartano | metsät | metsien muutokset

Harvinainen viitosaatukainen elää lehtipuiden lahoissa, sienettyneissä oksissa ja rungoissa. Ravintonaan se käyttää puuaineksessa kasvavaa sientä. Espoosta tästä lajista on yksi löytö Espoonkartanon tuntumasta. Sitä uhkaa lahon lehtipuuston katoaminen Suomen metsistä.

Haapasyöksykäs, bredhalsad tornbagge (Tomoxia bucephala) NT

Saunalahti | metsät | metsien muutokset

Haapasyöksykäs elää vanhoista metsistä löytyvillä lahonneilla lehtipuilla, Etelä-Suomessa mieluiten haavoilla. Laji on ns. xylofagi eli se käyttää ravintonaan puuainesta. Lehtipuiden ja lahokuun katoaminen talousmetsistä uhkaavat tätä nopealiikkeistä ja arkaa kovakuoriaislajia.

Lisäksi Espoosta on löytöjä seuraavista vaarantuneista ja silmälläpidettävistä kovakuoriaislajeista:

Laiduntadelaakanen (Acrolocha pliginskii) VU

Espoonkartano, Perinki, | perinneympäristöt | avoimien alueiden sulkeutuminen, peltomaiden muutokset

Suotaitosukeltaja (Agabus paludosus) VU

Kivenlahti | vedet | kemialliset haittavaikutukset, vesien rakentaminen

Hietasiemenkiitäjäinen, bredhövdad kornlöpare (Amara consularis) VU

Saunalahti | perinneympäristöt | rakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen

Pyörörutavesiäinen (Anacaena globulus) VU

Lahnus | vedet (lähteet) | vesien rakentaminen

Saraikkoliejukärsäkäs (*Bagous longitarsis*) VU

Saunalahti | vedet | kemialliset haittavaikutukset, vesien rakentaminen

Laidunmantukuntikas (*Philonthus parvicornis*) VU

Espoonkartano | perinneympäristöt | peltomaiden muutokset, avoimien alueiden sulkeutuminen

Lehtokolokas (*Colon barnevillei*) NT

Nuukio | metsät | metsien muutokset

Rusopiilopää, röd fallbagge (*Cryptocephalus coryli*) NT

Olari | metsät | metsien muutokset

Tarhanärviäinen (*Enicmus histrio*) NT

Luukki | perinneympäristöt | rakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen

Myllaena brevicornis NT

Lahnus | vedet | vesien rakentaminen

Niinijäära (*Stenostola dubia*) NT

Saunalahti | metsät | metsien muutokset

Putkilokasvit

Espoossa on vielä monin paikoin edustavaa perinneympäristöä runsaskukkaisine niittyineen ja ketoineen. Niillä kasvaakin monia uhanalaisia ja silmälläpidettäviä putkilokasveja. Näitä lajeja uhkaa pääasiassa **avoimien niittymaiden umpeenkasvu** kun laidunnus ja niittäminen vähenevät. Myös rannoilla ja metsissä tavataan monia uhanalaisia putkilokasveja.

Hentonäkinruoho, spädnejas (*Najas tenuissima*) EN, EU2, EU4

Matalajärvi | vedet | kemialliset haittavaikutukset, vesien rakentaminen

Hentonäkinruoho on suhteellisen ravinteikkaissa mutta silti kirkasvetisissä järvissä ja murtovedessä kasvava uposkasvi. Se on yksi maailman harvinaisimmista putkilokasveista; Suomen vajaan kymmenen esiintymän lisäksi sitä tavataan vain Luoteis-Venäjällä. Espoossa laji kasvaa Matalajärvessä. Hentonäkinruoho on harvinaistunut koko Suomessa. Sitä uhkaavat muun muassa vesien liika rehevöityminen ja happamoituminen sekä rakentaminen. Laji mainitaan myös EU:n luontodirektiivin liitteissä II (suojelemiseksi on osoitettava erityisiä suojelutoimen alueita) ja IV (vaatii tiukkaa suojelua).

Keltamatar, gulmåra (*Galium verum*) VU

Monilla paikoilla | perinneympäristöt, rannat, kalliot | avoimien alueiden sulkeutuminen, risteytyminen

Lääke- ja värikasvina käytetty keltamatar on Suomessa vähentynyt suuresti. Syynä on paitsi sille sopivien kuivien niittyjen umpeenkasvu myös risteytyminen paimenmataran (*Galium album*) kanssa. Valkokukkainen paimenmatar saapui Suomeen 1800-luvulla heinänsiemenen mukana, ja risteytyy nyt keltamataran kanssa. Sen seurauksena keltamatar on sulautumassa paimenmataraan, ja syvänkeltaisia, "puhtaita" keltamataroita tapaa yhä harvemmin. Espoossa keltamatar on siirtynyt niityiltä tienvarsille ja on vielä paikoin runsas, erityisesti Röylän seudulla. Lajia tavataan myös saariston rantaniityiltä.

Hirvenkello, skogsklocka (*Campanula cervicaria*) VU

Nuukio (Purola), Siikajärvi (Sahajärvi & Heinäslampi), Latokaski | perinneympäristöt | avoimien alueiden sulkeutuminen, kemialliset haittavaikutukset, metsien muutokset, rakentaminen

Kookas, sinikukkainen hirvenkello kasvaa avoimissa metsissä, niityillä ja tienpientareilla. Se on aiemmin ollut Etelä-Suomessa melko yleinen, mutta on vähentynyt voimakkaasti metsien ja niittyjen kasvaessa umpeen perinteisen maatalouden ja kaskeamisen loputtua. Nuuksion kansallispuistossa ja Sahajärvellä sijaitsee muutama hirvenkellon vahvimista elinalueista Suomessa. Näitä alueita hoidetaan nykyään pitämällä ne avoimina säännöllisesti niittämällä.

Suoneidonvaippa, kärknipprot (*Epipactis palustris*) VU

Luukki | suot, perinneympäristöt | ojitus ja tupeenotto, avoimien alueiden sulkeutuminen, rakentaminen

Isokokoinen, valko-violettikukkainen suoneidonvaippa on yksi Espoon komeimmista uhanalaisista kasveista. Espoossa tämä kämmekkä kasvaa erikoisessa paikassa: maantienvarren ojassa. Luontaisesti suoneidonvaippa kasvaa ravinteikkailla lettosoilla. Espoon esiintymä on erikoinen myös siksi että lähimmät tunnetut esiintymät ovat Inkoossa ja Karkkilassa. Laji on hävinnyt monilta paikoilta soiden ojituksen vuoksi, lisäksi sitä uhkaa avoimien kasvupaikkojen umpeenkasvu. Espoonkin esiintymä on viime vuosina pienentynyt selvästi, mahdollisesti juuri ojanvarren pajukon runsastuttua. Toisaalta myös tienvarsien niitto kukinta-aikaan on uhannut Espoon esiintymää.

Ahokirkiruoho, brudgran, (brudsporre) (*Gymnadenia conopsea* var. *conopsea*) VU

Nuukio | perinneympäristöt | avoimien alueiden sulkeutuminen, kemialliset haittavaikutukset, metsien muutokset, keräily

Niityillä ja hakamailla kasvava kämmekkäkasvi ahokirkiruoho koki kovan kolauksen niittytalouden loppuessa. Tämä kirkiruohon eteläinen muoto oli ennen Etelä-Suomessa yleinen mutta on pääasiassa niittyjen ja hakamaiden katoamisen takia vähentynyt voimakkaasti. Ahokirkiruoho kasvaa Nuuksiossa yhdellä niityllä. Tätä kauniin punaista kukkaa uhkaa myös poiminta ja siksi tarkempaa paikkaa ei tässä julkaista.

Röyhysara, tagelstarr (*Carex appropinquata*) VU

Matalajärvi | suot, lähteiköt, rannat | ojitus ja turpeenotto, vesien rakentaminen

Komeina mättäinä kasvava röyhysara on vähentynyt sille sopivien lettosoiden, puronvarsien ja lähteiköiden muokkaamisen sekä vesien rakentamisen takia. Ravinteikkaita paikkoja suosivana sitä on tavattu rehevän Matalajärven reunan suolla. Esiintymän nykytilasta ei ole täyttä varmuutta.

Ketonoidanlukko, låsbräken (*Botrychium lunaria*) NT

Lakisto (Lakiston laitumet), Niipperi (Niipperinpelto) | perinneympäristöt, kalliot | kemialliset haittavaikutukset, avoimien alueiden sulkeutuminen

Ketonoidanlukko on saniaisiin kuuluva pieni itiökasvi. Se elää maan alla ja kasvattaa maanpäällisen lehtensä vain joinakin vuosina. Kaikki Suomen seitsemän noidanlukkolajia ovat harvinaistuneet, ketonoidanlukko laidunnuksen vähentymisen johdosta.

Ketoneilikka, ängsnejlika (backnejlika) (*Dianthus deltoides*) NT

Monilla paikoilla | perinneympäristöt | avoimien alueiden sulkeutuminen

Aiemmin ketoneilikka täplitti monia niittyjä loistavanpunaisilla kukillaan, mutta viime aikoina se on harvinaistunut nopeasti laidunnettujen, lyhytkasvuisten ketojen kadotessa. Espoossa lajia tavataan vielä monilla paikoilla, pääasiassa tienpientareilla ja joutomailla. Esiintymät keskittyvät Röylän-Pakankylän alueen maatalousympäristöön.

Pikkukihokki, liten daggört (*Drosera intermedia*) NT

Mankkaa (Turvesuo) | suot, rannat | ojitus ja turpeenotto, vesien rakentaminen

Kihokit ovat soilla kasvavia lihansyöjäkasveja: niillä on lehtilavoissaan karvoja, joiden päässä olevien tahmeiden nestepisaroiden avulla ne pyydystävät varomattomia hyönteisiä. Suomen

kolmesta kihokkilajista pikkukihokki luokitellaan silmälläpidettäväksi. Se on taantunut soiden ojituksen ja turpeenoton sekä vesien rakentamisen takia. Espoossa pikkukihokkia on löydetty Turvesuon pieneltä mutta luonnoltaan arvokkaalta nevalaikulta.

Musta-apila, brunklöver (*Trifolium spadiceum*) NT

Nuukio (Meerlampi), Röylä (Maarinpuro) | perinneympäristöt | avoimien alueiden sulkeutuminen

Musta-apilan kukka on nuorena keltainen, mutta muuttuu pian melkein mustaksi. Se saapui Suomeen karjatalouden mukana. Maatalouden nykyaikaistuessa tämä niityillä ja pientareilla kasvava laji on monin paikoin vähentynyt tai kadonnut. Se kasvupaikkoja tunnetaan Espoosta kahdelta niityltä, mutta todennäköisesti sitä kasvaa muillakin paikoilla etenkin Röylän seudun kulttuurimaisemassa. Harvalukuisena sitä saattaa löytää myös tienvarsilta, nurmikoilta ja joutomailta.

Kelta-apila, gullklöver (*Trifolium aureum*) NT

Monilla paikoilla | perinneympäristöt | avoimien alueiden sulkeutuminen

Hehkuvan kullankeltakukkainen kelta-apila on musta-apilan tavoin karjatalouden mukana Suomeen saapunut niittykasvi, ja on perinteisen maatalouden luomien kasvupaikkojen vähennyttyä taantunut. Espoosta kelta-apilasta on tietoja yhdeksältä paikalta, kun taas Helsingin kasvikartoituksessa se löytyi vain viideltä paikalta.

Huhtakurjenpolvi, svedjenäva (*Geranium bohemicum*) NT

Monilla paikoilla | metsät, perinneympäristöt | metsien muutokset

Huhtakurjenpolvi on erikoistunut kasvamaan metsäpaloalueilla. Se on yksivuotinen ja esiintyy oikullisesti paikoilla, joissa sen siemenet ovat kokeneet +45 Celsiusasteen lämpösokin. Yleensä tämä lämpötila ylittyy metsäpaloissa, mutta myös auringon paahde voi lämmittää paljaan maanpinnan riittävän kuumaksi. Tehokkaan palontorjunnan takia kulot ovat vähentyneet ja huhtakurjenpolvi taantunut. Espoossa lajia on löydetty muun muassa Nuuksiosta ja Velskolasta.

Jouhivita, styvnate (*Potamogeton rutilus*) NT

Matalajärvi | vedet | kemialliset haittavaikutukset, vesien rakentaminen

Silmälläpidettävä jouhivita on toinen Matalajärven harvinaisista uposkasveista. Sitä on löydetty vain kuudesta suomalaisesta järvestä. Hentonäkinruohon tavoin jouhivita vaatii suhteellisen ravinteikasta, mutta silti kirkasta vettä. Sitä uhkaavat veden laadun muutokset ja vesien säännöstely.

Vankkasara, jättestarr (*Carex riparia*) NT

Oittaa | suot, rannat, metsät, ojat | ojitus ja turpeenotto, rakentaminen, vesien rakentaminen, peltomaiden muutokset

Kosteilla paikoilla korvissa, rannoilla, ojissa ja lehdoissa viihtyvä vankkasara kasvaa löyhänä mättäinä ja jopa puolitoista metriä korkeana. Espoosta se tunnetaan ainoastaan Glomsinjoen varrelta. Lajia uhkaavat muun muassa kasvupaikkojen kuivuminen ojittamisen myötä, vesien rakentaminen ja pelto-ojien katoaminen salaojituksen myötä.

Sammalet

Sammalet viihtyvät tyypillisesti kosteissa ympäristöissä: vanhoissa varjoisissa metsissä ja niiden kalliojyrkänteillä. Tällaiset sammalille **sopivat metsät ovat vähentyneet** tehometsätalouden takia ja sitä kautta myös monet sammallajit ovat uhanalaistuneet. Myös **lahopuun vähentyminen ja metsähoitotoimet** (kuten maan muokkaus) uhkaavat monia lajeja.

Metsätaloustoimien lisäksi **purojen perkaaminen** uhkaa paitsi puron kivillä ja rannoilla kasvavia, myös ympäröivän metsän lajeja: perkaaminen voi muuttaa metsän pienilmaston liian kuivaksi. **Kaivostoiminta ja rakentaminen** saattavat myös tuhota sammalten kasvupaikkoja.

Nämä tekijät uhkaavat myös seuraavia Espoossa tavattavia lehti- ja maksasammallajeja, joskin monet Nuuksion kansallispuiston alueella olevat esiintymät ovat jokseenkin turvattuja.

Lehtisammalet

Lahokaviosammal, grön sköldmossa (*Buxbaumia viridis*) EN, EU2

Suvisaaristo | metsät | metsien muutokset, rakentaminen

Lahokaviosammal elää miltei yksinomaan kosteiden kuusimetsien lahoilla kannoilla, mutta toisinaan myös muilla lahopuilla tai maassa. Siitä on tiedossa useita Suomalaisia löytöpaikkoja 1800-1900-lukujen vaihteesta, mutta vain muutamia viime vuosikymmeniltä. Suvisaaristonkin esiintymä saattaa olla jo kadonnut. Lahokaviosammalta uhkaavat metsänhoitotoimet, etenkin lahopuiden väheneminen metsistä.

Jouhisammal, skuggmossa (*Dicranodontium denudatum*) EN

Nuukio (Haukkalampi) | metsät, kalliot | rakentaminen, maa- ja kallioperän kuluminen, kemialliset haittavaikutukset, metsien muutokset

Jouhisammal kasvaa metsissä maassa, kalliolla tai kaatuneilla puilla. Se vaatii elääkseen jatkuvaa kosteutta ja varjoa. Suomesta tämä laji on löydetty vain muutamasta paikasta, ja niistäkin yksi on jo jäänyt rakentamisen jalkoihin. Myös varjostavan puuston hakkuut ja muut metsänhoitotoimet sekä maa- ja kallioperän kuluminen uhkaavat tätä erittäin uhanalaista lajia.

Katkokynsisammal, vedkvastmossa (*Dicranum viride*) EN, EU2

Fiskarsinmäki | metsät, kalliot | metsien muutokset, rakentaminen, kemialliset haittavaikutukset

Katkokynsisammal kasvaa pienehköinä, kellanvihreinä tuppaina lehtipuiden rungoilla tai harvoin kivillä. Suomesta siitä on tiedossa vain muutama löytöpaikka. Espoosta se on löydetty Fiskarsin suojellulta lehtomäeltä. Lajia uhkaa lehtipuiden väheneminen metsistä sekä kasvupaikoilla tapahtuva rakentaminen. Se on ilmeisesti myös herkkä ilmansaasteille.

Rannikkorahkasammal, mellanvitmossa (*Sphagnum affine* (*S. imbricatum*)) VU, EU5

Nuukio (Ruuhijärvi) | suot, rannat | ojitus ja turpeenotto, vesien rakentaminen, metsien muutokset

Rannikkorahkasammal muodostaa soille, rannoille ja lähteikköihin laajoja vaaleanvihreitä - kellertäviä kasvustoja. Laji on laajalle levinnyt: sitä tavataan Euroopan lisäksi Pohjois- ja Etelä-Amerikassa ja Aasiassa. Suomessa tunnetaan alle kymmenen rannikkorahkasammaleesiintymää, jotka kaikki ovat maan lounaisosassa. Nuuksiossa se kasvaa Ruuhijärven rantatörmällä ja järven läheisellä suolla. Sekä rannikkorahkasammaleen esiintymät että sille sopivat elinympäristöt ovat Suomessa vähentyneet.

Haapariippusammal (haarariippusammal), aspfjädermossa (*Neckera pennata*) VU

Luukki (Mustalampi), Nuukio (Myllypuro) | metsät, kalliot | metsien muutokset, kemialliset haittavaikutukset

Koska haavan kuori on emäksisempi kuin muiden suomalaisten puulajien, on moni jäkälä- ja sammallaji erikoistunut elämään haavan pinnalla. Myös haapariippusammal elää etupäässä haavan rungoilla, mutta myös muilla puilla sekä kallioilla. Vanhojen haapojen väheneminen on johtanut haapariippusammalen taantumiseen monien muiden haavalla elävien lajien ohella. Myös kasvualustan happamuutta lisäävän happaman laskeuman on otaksuttu olevan vähenemisen taustalla.

Turrisammal, vridmossa (*Oxystegus tenuirostris*) NT

Nuukio (Romvuori) | metsät, perinneympäristöt, purot | metsien muutokset, vesien rakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen

Metsänhoitotoimet, vesien rakentaminen ja umpeenkasvu ovat vähentäneet turrisammaleelle sopivia lehtometsiä, puroja sekä hakamaita ja lehdesniittyjä. Laji luokitellaankin nykyään silmälläpidettäväksi. Espoosta se on löydetty Kolmoislampien lehtopurolaaksosta, Romvuoren kupeesta.

Kirjorahkasammal, glansvitmossa (*Sphagnum subnitens*) NT, EU5

Röylä (Lillmossen) | suot, rannat | ojitus ja turpeenotto, vesien rakentaminen

Nimensä mukaisesti kirjorahkasammal on kirjava; sen väri voi vaihdella eri punaisen, vihreän ja ruskean sävyissä. Laji kasvaa ravinteikkailla lettosoiilla ja Itämeren niitty- ja luhtarannoilla. Sen säilymistä Suomessa uhkaavat kasvupaikkoja kuivattava ja tuhoava ojitus ja turpeenotto sekä vesien rakentaminen.

Maksasammalet

Harsosammal, dunmossa (*Trichocolea tomentella*) VU

Nuukio (Nuuksionpää), Luukki (Pitkäsuu) | lähteiköt, korvet | vesien rakentaminen, ojitus, metsien hoitotoimet

Tämä kookas, vaaleanvihreä sammal, jonka lehtien pitkät karvat tekevät siitä pörröisen näköisen, kasvaa lähteiköissä ja kosteissa korvissa. Harsosammal on ainoa heimonsa edustaja Suomessa. Espoossa sitä kasvaa lähteikössä Nuuksionpäässä ja puronvarressa Pitkäsuolla.

Kalliokaulussammal, höstöronmossa (*Jamesoniella autumnalis*) VU

Nuukio (Nuuksionpää, Romvuori) | suot, metsät, kalliot | metsien muutokset, ojitus, rakentaminen, kaivostoiminta

Nuuksiosta löytyy paljon kalliokaulussammaleelle sopivia kosteita ja varjoisia itään ja pohjoiseen suuntautuneita kallioseinämiä. Se voi kasvaa myös lahoppuulla. Kalliokaulussammal onkin Nuukiossa melko yleinen, mutta koko Suomen mittakaavassa laji luokitellaan vaarantuneeksi. Nuuksion esiintymät ovat tuoreissa ja lehtomaisissa kangasmetsissä ja tiheäpuustoissa soilla.

Korpikaltiosammal, liten mântandsmossa (*Harpanthus scutatus*) VU

Nuukio (Romvuori) Metsämaa | suot, metsät, purot, kalliot | metsien muutokset, ojitus ja turpeenotto, vesien rakentaminen

Parisentinen, pieninä ryhminä kasvava korpikaltiosammal elää kosteissa havumetsissä, usein purojen varsilla, kaatuneiden puiden rungoilla tai maassa. Kuten monien muidenkin sammalten myös korpikaltiosammaleen esiintyminen tunnetaan melko huonosti: vielä vuonna 1985 laji tunnettiin Suomesta vain neljältä paikalta, mutta 1990-luvulla tehdyissä tutkimuksissa sitä löydettiin Nuuksion kansallispuistosta peräti viideltä uudelta paikalta. Metsänhoitotoimet ja purojen perkaukset vähentävät myös korpikaltiosammalelle sopivia elinalueita, ja siksi se luokitellaankin uhanalaiseksi.

Pohjanpussisammal, trubbrostmossa (*Marsupella sphacelata*) VU

Nuukio (Haukkalampi, Romvuori) | kalliot, purot | vesien rakentaminen, kaivostoiminta

Pohjanpussisammal kasvaa Nuukiossa Haukkalammen ja Mustalammen sekä Kolmoislampien ja Nuuksion Pitkäjärven välisten purojen kosteilla purokivillä hieman vesirajan yläpuolella. Etenkin purojen perkaaminen uhkaa lajia, ja todennäköisesti onkin tuhonnut sen kasvupaikkoja muun muassa Myllypurossa.

Vuoripussisammal, gles rostmossa (*Marsupella sparsifolia*) VU

Nuukio (Romvuori) | purot, kalliot | vesien rakentaminen, metsien muutokset, kaivostoiminta

Romvuoren kostea, koilliseen suuntautunut kalliojyrkäne on mainio kasvupaikka vaarantuneelle vuoripussisammaleelle. Siellä se kasvaa runsaana, mutta muualta Nuuksiosta tai Espoosta lajia ei ole löydetty. Kallioiden ohella vuoripussisammal viihtyy myös puroissa.

Etelänraippasammal, skogstrappmossa (*Anastrophyllum michauxii*) VU

Nuukio (Romvuori) | suot, metsät, kalliot | metsien muutokset, ojitus, vesien rakentaminen, rakentaminen

Etelänraippasammal on Pohjoismaissa harvinainen, mutta Nuuksion Romvuoren alueelta sitä on löydetty peräti kolmelta jyrkänteeltä. Laji viihtyy kosteilla kallionseinämillä ja niiden tuntumassa olevilla lahoppuilla. Sopivalla kallioseinämällä se saattaa muodostaa neliometreittäin tummaa, pörröistä kasvustoa.

Kantokorvasammal, rörsvepemossa (*Jungermannia leiantha*) NT

Nuukio (Myllypuro, Kolmoislammit) | suot, metsät | metsien muutokset, ojitus ja turpeenotto, vesien rakentaminen

Vaaleanvihreä kantokorvasammal kasvaa Nuuksiassa lähinnä purojen tuntumassa. Kasvualustana sillä on yleensä humus tai lahoppu, mutta kostealta kallioltaakin sen voi tavata. Nuuksiosta se on löydetty 13 paikalta. Näistä paikoista Myllypuron ja Kolmoislampien esiintymisaluet ovat Espoon puolella.

Lehtokinnassammal, klippskapania (*Scapania nemorea*) NT

Nuukio (Urja, Ruuhijärvi, Romvuori, Kolmoislammit, Suolaakso) | purot, kalliot | soranotto ja kaivostoiminta, vesien rakentaminen

Nimensä mukaisesti kinnassammalet muistuttavat kinnasta tai lapasta: niiden yksittäiset lehdet muodostuvat kahdesta liuskasta, joista pienempi on painunut suurempaa vasten. Lehtokinnassammal on kinnassammalten suurimmasta päästä, pituudeltaan se on noin kymmenen senttiä. Laji on Nuuksiassa melko yleinen, tavallisimmin sen tapaa kosteilta pohjoiseen-itään suuntautuneilta kallionseinämillä.

Kantoraippasammal, vedtrappmossa (*Anastrophyllum hellerianum*) NT

Nuukio (Myllypuro, Urja, Pöksynhaara) | metsät, suot | metsien muutokset, ojitus

Kantoraippasammal muodostuu muutaman millimetrin korkuisista versoista, jotka kasvavat lahoppuun pinnalla ruskehtavana, tiheänä mattona. Sopivilla paikoilla kasvaessaan se voi muodostaa hyvinkin laajoja kasvustoja. Suomessa kantoraippasammal luokitellaan silmälläpidettäväksi, mutta Nuuksion varjoisissa kangasmetsissä se on lähes tavallinen. Kuitenkin vain pieni osa kasvupaikoista on suojelluilla alueilla.

Rakkosammal, långfliksmossa (*Nowellia curvifolia*) NT

Suvisaaristo (Ramsösund) | metsät, suot | metsien muutokset, ojitus ja turpeenotto, harvinaisuus

Rakkosammalta tavataan Suomessa vain maan eteläosan vanhoista metsistä ja korvista. Laji on helppo tuntea: sen lehti on pullistunut muodostaen vesisäkin, jonka avulla sammal voi pidättää vettä kuivemman sään varalle. Rakkosammalta on löydetty Suvisaaristosta Ramsösundin luonnonsuojelualueelta. Sitä uhkaavat metsänhoitotoimet (erityisesti lahoppuiden väheneminen) sekä metsien ojitus. Lajin harvinaisuus tekee siitä erityisen haavoittuvaisen.

Helttasienet

Siilirisakas, piggråding (*Inocybe hystrix*) NT

Luukki (Halkolampi) | metsät | metsien muutokset, ojitus ja turpeenotto

Siilirisakas on keskikokoinen helttasieni, jonka ruskeaa lakkia ja jalkaa peittävät törröttävät suomut. Sitä on löydetty vain muutamista Etelä-Suomen kosteista lehdoista. Siilirisakasta uhkaavat metsänhakuut, lehtojen kuusettuminen sekä maaperää kuivattava ojitus.

Kääväkkäät

Espoosta on tietoja yhdestä uhanalaisesta orakkaasta sekä neljästätoista uhanalaisesta ja silmälläpidettävästä käävästä.

Käävät ovat sieniä, jotka saavat ravintonsa tavallisimmin puuta lahottamalla. Ne elävät sienirihmastona puun sisässä ja kasvattavat puun pinnalle ulkonevan tai pinnanmyötäisenä kasvavan itiöemän. Monet käävät ovat erikoistuneita: ne lahottavat vain tietynlaista ja sopivan lahoa puuta vain tietyissä ympäristöolosuhteissa. Tärkeimpänä kääpien uhanalaistumisen syynä on **vanhojen, runsaasti järeää lahoppuuta sisältävien metsien vähentyminen**. Lajeja uhkaa myös **metsien sirpaloituminen**; säästetyt vanhan metsän laikut sijaitsevat niin kaukana toisistaan, että kääpien leviäminen laikkujen välillä on heikkoa. Tässä tilanteessa lajien säilyminen on uhattuna myös suojelualueilla. Erityisesti Etelä-Suomessa vanhoja metsiä on jäljellä enää hyvin vähän. Monet kääpäajit ovat myös herkkiä pienilmaston muutoksille. Pienilmastoa voivat muuttaa esimerkiksi varjostavan puuston hakuut.

Käävät ovat tärkeitä myös vanhojen metsien muulle luonnolle. Lukuisat eläimet hyönteisistä lintuihin ovat riippuvaisia käävistä ja niiden lahottamista puista. Suomessa on esimerkiksi yli 800 lahoppuussa elävää kovakuoriaislajia. Monet lajit ovat jopa erikoistuneet elämään vain tiettyjen kääpäajien lahottamalla puulla, ja tällaisten kääpien kadotessa katoavat myös niistä riippuvaiset lajit.

Kääpäajit painottuvat Nuuksioon, jossa on suuri osa Espoon parhaista vanhoista metsistä. Lisäksi Nuuksion alueella kääpiä on tutkittu huomattavasti tarkemmin kuin muualla Espoossa. Monet tässä esiteltävistä kääpälajeista elävät Suomessa levinneisyytensä äärirajoilla. Tällaiset lajit ovat yleensä muualla yleisempiä.

Turkkiorakas, skinntagging (*Dentipellis fragilis*) VU

Espoonlahti (Fiskarsinmäki) | metsät | metsien muutokset

Turkkiorakkaan itiöemä on alustanmyötäinen eli resupinaattinen; se kasvaa puun pinnalla litteänä kerroksena. Laji elää elävissä ja kuolleissa lahoissa lehtipuissa. Rehevien lehtojen vähyys ja lahoppuun poistaminen lehtometsistä on uhkana Suomen muutekin pienelle turkkiorakaskannalle. Eteläisenä lajina sitä on tavattu vain muutamalla paikalla Etelä-Suomen lehdoissa, muun muassa Fiskarsinmäen luonnonsuojelualueella.

Valkorihmakääpä (Harsukääpä), fransporing (*Anomoporia myceliosa*) VU

Nuukio (Myllypuro) | metsät | metsien muutokset

Valkorihmakääpä on löydetty Suomesta vain alle kymmeneltä paikalta, Espoossa Myllypuron vanhasta metsästä. Laji on vaikea erottaa muista valkoisista pinnanmyötäisenä kasvavista käävistä; usein apuna tarvitaan mikroskooppia. Aiemmin valkorihmakääpä on sekoitettu harsukääpäen, ja siksi sen tarkkaa esiintymiskuvaa ei tunneta. Valkorihmakääpä vaatii varjoisaa ja kosteaa kasvupaikkaa ja vakaita oloja, joita ei nykyaikaisista talousmetsistä löydy.

Koppelokääpä, koralliticka (*Grifola frondosa*) VU

Järvenperä (Träskändan puisto) | metsät (puistot) | metsien muutokset

Koppelokääpä kasvattaa suuren (läpimitaltaan 20-50 cm) pallomaisen itiöemän, joka koostuu lukuisista pienistä lakeista. Se elää suurien tammien tyvellä tai juurissa Etelä-Suomen

luonnontilaisissa tammimetsissä ja vanhoissa puistoissa. Espoosta sitä on löydetty Träskändan kartanopuiston luonnonsuojelualueelta. Vanhojen lahojen tammien väheneminen metsistä ja puistoista muun muassa puistojen "saneerauksien" vuoksi uhkaavat jo valmiiksi harvinaista koppelokääpää. Laji on harvinainen koko levinneisyysalueellaan Euroopassa ja Länsi-Aasiassa.

Punakarakääpä, blackticka (*Steccherinum collabens* (*Junghuhnia collabens*)) VU

Nuukio (Myllypuro) | metsät | metsien muutokset

Punakarakääpä kasvaa kaatuneissa kuusissa koko Suomessa, melkein aina ruostekäävän (*Phellinus ferrugineofuscus*) valmiiksi lahottamalla puulla. Ruostekääpäkin on vanhojen metsien harvinaistunut laji, ja sen väheneminen heijastuu moninkertaisena punakarakääpäen. Espoosta punakarakääpä tunnetaan vain Nuuksion Myllypuron vanhasta metsästä.

Hentohaprakääpä, lateritticka (*Postia lateritia* (*Postia lowei*)) VU

Nuukio (Myllypuro) | metsät | metsien muutokset

Hentohaprakääpä on aluksi valkean, myöhemmin ruskeaksi muuttuvan pienen ja hennon lakin kasvattava kääpälaaji. Sitä tavataan lähes koko Suomesta mäntyvaltaisista vanhoista metsistä, joskin yleisimmillään se on Itä- ja Pohjois-Suomessa. Runsas se ei kuitenkaan ole missään. Hentohaprakääpä kasvaa yleisimmin kuivilla, kuorettomilla kelomännyillä, joiden niukkuus etenkin maan eteläosissa on lajin uhanlaisuuden syynä.

Välkkyludekääpä, kristalliticka (*Skeletocutis stellae*) VU

Kvarnby (Ingaksenmetsä) | metsät | metsien muutokset

Metsäluteen hajuihin ja kallisteltaessa välkehtivä välkkyludekääpä kasvaa vanhoissa metsissä, kauan maassa maanneissa havupuiden rungoissa. Sen levinneisyys on pohjoinen, Etelä-Suomessa se esiintyy tavallisesti vain vanhoissa, suojelluissa metsissä. Kasvupaikkansa ja vaateliaisuutensa takia on se hyvä vanhojen metsien indikaattorilaji: sen löytyminen kertoo metsän luonnontilaisuudesta. Ingaksenmetsä Jorvin sairaalan kupeessa onkin säilynyt edustavana vanhan metsän sirpaleena, sieltä on löydetty muitakin vanhojen metsien kääpälajeja. Välkkyludekääpää uhkaavat vanhojen metsien ja lahoppuuston väheneminen.

Käpälakääpä, isabellporing (*Anomoporia bombycina*) NT

Nuukio (Myllypuro) | metsät | metsien muutokset

Pinnanmyötäinen ja pumpulimaisen pehmeä käpälakääpä kasvaa tiheissä vanhoissa kuusimetsissä, sammalikkoon painuneissa havupuuriu'issa. Nykyään tällaiset puut poistetaan metsänhoitotoimien yhteydessä, ja siksi käpälakäävälle ei juuri löydy elinpaikkoja talouskäytössä olevista metsistä. Espoosta tämäkin laji on löydetty vain Nuuksion Myllypuron varren vanhasta metsästä.

Häränkieli, oxtungssvamp (*Fistulina hepatica*) NT

Karakallio | metsät | rakentaminen, metsien muutokset

Häränkielen suuri puoliympyränmuotoinen ja punaruskea itiöemä kasvaa tammien rungoissa ja kannoissa. Lajia tavataan Suomessa vain parillakymmenellä paikalla maan lounaisosissa. Häränkieltä uhkaavat paitsi kasvupaikkojen rakentaminen, myös jäljellä olevien luonnontilaisten tammimetsien vähyyt ja vanhojen tammien väheneminen.

Silokääpä, finporing (*Gelatoporia pannocincta*) NT

Nuukio (Haukkalampi) | metsät | metsien muutokset

Silokääpä elää kosteissa vanhoissa kuusivaltaisissa metsissä. Se kasvaa yleensä märillä, suurilla ja hyvin lahoilla lehtipuilla, harvemmin kuusilla. Tällaisten suurten maapuiden väheneminen uhkaa silokääpää. Laji on laajalle levinnyt pohjoisella pallonpuoliskolla, mutta kuitenkin harvalukuinen. Espoosta se on löydetty Haukkalammen rannalta.

Huopakääpä, luddticka (*Onnia tomentosa*) NT

Nuukio (Myllypuro) | metsät | metsien muutokset

Huopakääpä on jalallinen, "tavallista sientä" muistuttava kääpä. Se on saanut nimensä lakin pintaa peittävästä pehmeästä huopakerroksesta. Laji kasvaa lehdoissa ja lehtomaisissa kuusikoissa, yleensä maassa vanhojen havupuiden tai niiden kantojen vieressä. Tällaisten vanhojen metsien nykyinen vähäisyys on syynä huopakäävän harvinaisuudelle Suomessa, jonka vuoksi se lasketaan silmälläpidettäviin lajeihin.

Korkkikerroskääpä, gräddticka (*Perenniporia subacida*) NT

Kera, Nuukio | metsät, suot | metsien muutokset

Korkkikerroskääpä on usein suurikokoinen: vuosien kuluessa se voi kasvaa jopa metrien pituiseksi puunrungon alapintaa peittäväksi kerrokseksi. Laji kasvaa aarniometsälaikuissa, usein kosteissa korpipainanteissa. Yleensä se kasvaa suurilla, hyvin lahoilla kaatuneilla puunrungoilla. Uhanalaisuuden syynä on vanhojen metsien ja suurten lahopuiden väheneminen.

Ruostekääpä, ullticka (*Phellinus ferrugineofuscus*) NT

Luukki | metsät | metsien muutokset

Ruosteenpunaruskea ruostekääpä on Pohjois-Suomen aarniometsissä yleinen, mutta etelässä harvinaisempi. Se kasvaa suurilla kaatuneilla puunrungoilla, mutta ei välttämättä vaadi pitkään luonnontilaisena ollutta metsää: se alkaa kasvaa melko helposti yksittäisilläänkin maahan jätetyillä rungoilla. Uhanalainen punakarakääpä (*Steccherinum collabens*) on riippuvainen tästä lajista (ks. yllä).

Tippahaprakääpä, gropticka (*Postia guttulata* (*Spongiporus guttulatus*)) NT

Luukkaa | metsät | metsien muutokset

Tippahaprakääpä on Suomessa eteläinen laji. Sitä tavataan myös Keski-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa, mutta se on kaikkialla harvalukuinen. Laji kasvaa reheväkkoissa kuusivaltaisissa aarnioissa, Espoossa Luukkaan aarnioalueella. Tippahaprakääpää uhkaa sille elinpaikoiksi sopivien vanhojen metsien väheneminen (erityisesti Etelä-Suomessa).

Korpiludekääpä, ostticka (*Skeletocutis odora*) NT

Nuukio | metsät | metsien muutokset

Tämä laji löytyi Nuuksion metsistä vasta syksyllä 2001.

Jäkälät

Turvetorvijäkälä, torvbägarlav (*Cladonia incrassata*) CR

Mankkaa (Turvesuo) | suot | rakentaminen, maaperän kuluminen, harvinaisuus

Suomen ainoasta turvetorvijäkälän esiintymispaikasta Mankkaan turvesuolla osa on suojeltu luonnonmuistomerkkinä. Tämä jäkälälaji kasvaa suon vanhoilla tupeenottoaikoilla aivan entisen kaatopaikan vieressä. Mankkaan kaatopaikan rakentaminen on aikaisemmin pienentänyt ja puuston kasvu suon kuivumisen myötä huonontanut lajille soveliasta elinalueita huomattavasti. Koska turvetorvijäkälän esiintyminen Suomessa riippuu tästä yhdestä suppeasta esiintymästä, on laji meillä luokiteltu äärimmäisen uhanalaiseksi.

Takkuhankajäkälä, ringlav (*Evernia divaricata*) VU

Luukki (Pitkäsuo & Skrattikärr) | metsät, suot, kalliot | metsien muutokset, kemialliset haittavaikutukset, ojitus ja turpeenotto

Takkuiselta ja sotkuiselta näyttävä, iso ja naavamainen takkuhankajäkälä viihtyy vanhoissa ja kosteissa suonreunan metsissä. Yleensä se kasvaa kuusen alaoksilla, mutta joskus myös muilla puulajeilla tai kallioilla. Espoosta laji on löydetty Luukista kahden suon tuntumasta.

Takkuhankajakälä on harvinaistunut Suomessa lähinnä vanhojen, kosteiden metsien hakkuiden takia.

Haavanhyytelöjäkälä, aspgelélav (*Collema subnigrescens*) VU

Nuukio (Suonpää) | metsät | metsien muutokset, kemialliset hättavaikutukset

Haavanhyytelöjäkälä esiintyy Euroopan mereisissä osissa paikoitellen yleisenä. Sata vuotta sitten se oli Suomessakin paikoitellen yleinen, mutta on sittemmin taantunut huomattavasti. Haavanhyytelöjäkälä kasvaa oliivinvihreinä tai mustina, tiiviinä, alustamyötäisinä laikkuina, Pohjoismaissa lähes yksinomaan haavalla. Lajia ovat vähentäneet suojaavan puuston hakkuut. Jäkälää uhkaavat myös haapojen väheneminen sekä ilmansaasteet.

Härmähuhmarjäkälä, rödbrun blekspik (*Sclerophora coniophaea*) NT

Fiskarsinmäki | metsät, suot | metsien muutokset, kemialliset hättavaikutukset

Härmähuhmarjäkälä on löydetty kasvamasta melko runsaana yhdeltä metsälehmuksen rungolta Fiskarsinmäen lehdosta. Sittemmin koko Fiskarsinmäen lehtoalueesta on muodostettu luonnonsuojelualue, joten laji on siellä turvassa sitä muualla uhkaavilta metsien puulajisuhteiden muutoksilta ja vanhojen metsien katoamiselta.

Satunnaislajit, tarhakarkulaiset, istutetut lajit yms.

Vaellussiika, älvsik (*Coregonus lavaretus lavaretus* (*C. lavaretus*)) VU, EU5

Gumbölenjoki, Espoonjoki | vedet | vesien rakentaminen, kemialliset hättavaikutukset, pyynti, muu tunnettu syy

Suomen etelärannikon jokien vaellussiikakannat hävisivät aikoinaan jokirakentamisen seurauksena. Sittemmin lajia on istutettu joihinkin jokiin. Espoossa vaellussiikaa on tavattu Gumbölen- ja Espoonjoista. Vesien rakentamisen lisäksi sitä uhkaavat muun muassa pyynti ja vesien likaantuminen.

Kaulushaikara, rördrom (*Botaurus stellaris*) NT, EU1

Kosteikot | vedet | vesien rakentaminen, muutokset Suomen ulkopuolella, muu tunnettu syy

Ruskosuohaukka, brun kärrhök (*Circus aeruginosus*) NT, EU1

Kosteikot | vedet | vesien rakentaminen, kemialliset hättavaikutukset, muu tunnettu syy

Ruskosuohaukka ja kaulushaikara ovat molemmat jo pitkään kärsineet vuorotellen vainosta, kosteikkojen kuivatuksista sekä ympäristömyrkyistä. Molemmat ovatkin vähentyneet Euroopassa, tosin ruskosuohaukan kannat ovat viime vuosikymmeninä kääntyneet monin paikoin taas nousuun. Suomessa tilanne on toisenlainen: molemmat lajit ovat lisääntymässä maassamme. Kummankaan lajin ei tiedetä pesivän Espoossa, mutta yksittäisiä lintuja tavataan vuosittain lintukosteikoilla (Laajalahti, Espoonlahti, Suomenoja ym.). Nämä havainnot saattavat ennakoita tulevaa pesintää.

Lehtonata, långsvingel (*Festuca gigantea*) EN

Träskändan puisto | metsät, (perinneympäristöt) | rakentaminen, kuluminen, vesien rakentaminen

Lehtonata on kookas, jopa yli puolitoistametriseksi kasvava, mutta silti elegantin hoikka heinäkasvi. Laji kasvaa luontaisesti kosteissa lehdoissa ja lähteiköissä, sekä harvoin tulokkaana asemilla ja pihoilla. Espoosta viimeisin lehtonadasta tehty havainto on Träskändan puistosta vuodelta 1993, mutta laji vaikuttaa siellä tulokkaalta. Luontaisessa kasvupaikassa kasvavana lehtonataa tavataan Suomessa vain kahdelta paikalta Helsingissä ja Kiikalassa.

Vuorijalava, alm (*Ulmus glabra*) VU

Espoonlahti (Fiskarsinmäki) ym. | Metsät (lehdot) | metsien muutokset, rakentaminen, keräily

Eteläisimmän Suomen rehevissä, multavissa lehdoissa kasvava vuorijalava on aikaisemmin ollut Suomessa selvästi nykyistä yleisempi. Sittenkin lehtojen raivaaminen pelloiksi sekä metsänkäsittelytoimet ovat vähentäneet sitä. Myös rakentaminen ja keräily uhkaavat lajia.

Lajia on käytetty paljon koristepuuna ja nykyään monista puista onkin vaikea sanoa ovatko ne alkuperäisiä vai viljelyalkuperäisiä. Espoossa vuorijalavia kasvaa istutettuna monin paikoin asutuksen yhteydessä. Lisäksi Fiskarsinmäen luonnonsuojelun alueen luonnontilaisessa lehdossa on melko runsaasti vuorijalavia, mutta nämäkin on tulkittu viljelyperäisiksi.

Taponlehti, hasselört (*Asarum europaeum*) VU

Nuukio, Niittysaari, Westend | metsät (lehdot) | metsien muutokset

Taponlehteä viljellään koristekasvina nimellä peittolehti. Espoon taponlehtikasvustot Nuuksiossa, Niittysaarella ja Westendissä ovatkin todennäköisesti karkulaisia läheisiltä pihamailta. Ainoat luonnonvaraisiksi tulkitut suomalaiset esiintymät sijaitsevat Itäisessä, Taasianjoen varren lehdoissa.

Metsäomenapuu, vildapel (*Malus sylvestris*) VU

Leppävaara | metsät, perinneympäristöt | rakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen, metsien muutokset, risteytyminen

Metsäomenapuu on ainoa luonnonvarainen omenapuulajimme. Sitä kasvaa Suomessa vain lounaisaariiston ja eteläisimmän Manner-Suomen lehdoissa ja lehtoniityillä. Metsäomenapuu on vähentynyt rakentamisen ja lehtoniittyjen umpeenkasvun seurauksena. Lisäksi sitä uhkaavat risteytyminen viljelyn tarhaomenapuun kanssa sekä metsänhakuut. Espoossa lajia ei ole tavattu luonnonvaraisena, mutta sitä kasvaa ainakin yhdessä leppävaaralaisessa puutarhassa.

Lisää tietoa

Suomen lajien uhanalaisuus 2000 - Suomen uhanalaiset lajit

<http://www.vyh.fi/luosuo/lumo/lasu/uhanal/uhanal.htm>

Tarkempaa tietoa uhanalaisuusarvioinnin menetelmistä ja tuloksista sekä luettelot kaikista Suomen uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista.

EU:n luontodirektiivi

<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/habdirfi.htm>

EU:n lintudirektiivi

http://europa.eu.int/comm/environment/nature/directive/birdshome_en.htm

Espoon ympäristökeskus

<http://www.espoo.fi/ympari/>

Nuuksion kansallispuisto

<http://www.metsa.fi/luo/kpuistot/nuukio/>

IUCN - The World Conservation Union

<http://www.iucn.org/>

Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto

The 2000 IUCN Red List of Threatened Species

<http://www.redlist.org/>

Tietoa IUCN:n uhanalaisuusluokittelun taustoista ja maapallon uhanalaisista eliöistä.

1997 IUCN Red List of Threatened Plants

http://www.wcmc.org.uk/species/plants/red_list.htm

Luettelot maapallon uhanalaisista kasvilajeista.

Kiitokset

Espoon uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien rekisterin tiedot perustuvat erilaisiin luontonselvityksiin sekä luontoharrastajilta ja tutkijoilta saatuihin havaintotietoihin. Erityisen aktiivisesti havaintojaan ovat luovuttaneet Eero Helve, Matti Luostarinen, Thomas Oesch (*Tringa* ry) ja Veikko Solantie. Havaintoja ovat tehneet lisäksi mm. Aki Arkiomaa, Jack Barkman, Olof Biström, Kati Donner, Heikki Eriksson, Ilari Hannula, Leena Helynranta, Jarmo Honkanen, Väinö Hosiainsluoma, Larry Huldén, Paavo Inkinen, Jukka Jalava, Aki Janatuinen, Heidi Kaipiainen, Eila Kaukainen, E. Kempainen, Henrik Kettunen (Taimeninstituutti), Heikki Kiuru, Arto Kurtto, Mikko Kuusinen, Sanna Laaka, Erkki M. Laasonen, Aleksi Lehikoinen, Mauri Leivo, Minna Malmivaara, Päivi Mattila, Antti Mikala, Tuula Niskanen, Hannu Ormio, Jörgen Palmgren, Sakari Palmio, Jouko Pihlainen, Juha Pykälä, Pertti Rassi, Keijo Savolainen, Sinikka Schönberg, Juha Suominen, Matti Taina, Joonas Ulappa, Markku Vickholm ja Heikki Virkkunen.

Kiitokset heille!

Lähteet

Tärkeimmät lähteet on lihavoitu. Hakasuluissa esitetään päivämäärä, jolloin tieto on luettu www-sivuilta. Uusimpia tietoja aiheesta löytää kirjasta "Suomen lajien uhanalaisuus 2000" (Rassi ym. 2001).

Ajosempää, H., Heikkinen, M. & Kukkonen, J. 1998: Pikkutikka (*Dendrocopos minor*)
<http://www.helsinki.fi/~mqheikki/bio/denmin/> [15.8.2001]

Anon. 1995: Nuuksion uhanalaiset maksasammalet; Nuuksioprojektin tuloksia 1994-95. Moniste.

Anon. 1999: Espoon kasvikartoitus 1990-1998. Ympäristötutkimus Oy Metsätähti. Espoon ympäristökeskus, Monistesarja 1/1999.

Anon.: Itämeren hylkeet. WWF. <http://www.wwf.fi/luonto/hylkeet.html> [20.8.2001]

Anon.: The Vertiginidae of Poland. Association of Polish Malacologists.
<http://hum.amu.edu.pl/~polmal/smp/> [8.8.2001]

von Bagh, P. 1998: Havaintoja nätkelmä- ja maitepunatäplästä Manner-Suomesta. *Baptria* 23:212-215.

Biström, O., Silfverberg, H. & Rutanen, I. 1991: Abundance and distribution of Coprophilous Histerini (Histeridae) and Onthophagus and Aphodius (Scarabaeidae) in Finland (Coleoptera). *Entomologica Fennica* 2:53-66.

Heikkinen, M. 2000: Saukon (*Lutra lutra*) ekologia.
<http://www.helsinki.fi/~mqheikki/bio/saukko.html> [13.8.2001]

Heikkinen, M. 2001: Espoon uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien rekisteri. Espoon ympäristökeskus (vain virkakäyttöön).

Hiironniemi, K. 1997: Nuuksion suojeltavaa luontoa – uhanalaiset eläimet ja kasvit. 44 s. Espoon ympäristökeskus ja metsähallitus, 1997.

Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. 1998: Retkeilykasvio. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki 1998.

Jahns, H. M. 1980: Sanikkaiset, sammalet, jäkälät. (Farne, Moose, Flechten Mittel-, Nord- und Westeuropas) Otava, Keuruu, 1988.

Kangas, E. & Rutanen, I. 1993: Identification of females of the Finnish species of *Altica* Müller (Coleoptera, Chrysomelidae). *Entomologica Fennica* 4:115-129.

Kettunen, H. 2001: – Taimeninstituutti, kirjallinen ilmoitus.

Koivisto, I. ym. (toim.) 1992: Maailman uhanalaiset eläimet – Suomi. Amer yhtymä Oy Weilin+Göös, Vantaa, 1992.

Koskimies, P. 2000: Linnut. WSOY, Porvoo, 2000.

Kotiranta, H. & Niemelä, T. 1996: Uhanalaiset käävät Suomessa. 2., uudistettu p. Suomen ympäristökeskus, Edita, Helsinki, 1996.

Kurtto, A. & Helynranta, L. 1998: Helsingin kasvit – kukkivilta kiviltä metsän syliin. Helsingin kaupungin ympäristökeskus & Yliopistopaino, 1998.

Lehtinen, P. T. 1957: Siruetanalajien *Arion circumscriptus* Johnst. ja *Arion fasciatus* Nilss. esiintyminen Suomessa. *Luonnon tutkija* 61:5-12.

Likharev, I. M. & Rammel'meier, E. S. 1952: Terrestia Mollusks of the Fauna of the U.S.S.R. (Nazemnye mollyuski fauny SSSR). Israel Program for Scientific Translations, Jerusalem 1962.

Lokki, J. ym. (toim.) 1998: Suomen luonto – eläimet (osa selkärangattomat). WSOY-yhtymä Weilin+Göös Oy 1998.

Mannerkoski, I. 1999: Purohyrrä. Julkaisematon teksti.

Matilainen, A. 1994: Haapa (*Populus tremula*). Helsingin yliopiston Metsäekologian laitoksen virtuaali-arboretum, <http://honeybee.helsinki.fi/mmeko/arbor/haapa/haapa.htm> [20.7.2001]

Mikala, A. & Leivo, M. 1990: Pohjois-Espoon linnusto 1989 – uhanalaiset ja harvalukuiset lajit. Espoon ympäristönsuojelulautakunnan julkaisu 4/90.

Mikkola, K. & Jalas, I. (toim.) 1997: Suomen perhoset – Yökköset 1. Otava, Helsinki, 1997.

Mikkola, K., Jalas, I. & Peltonen, O. (toim.) 1989: Mittarit 2. Suomen perhostutkijain seura, Recallmed Oy, 1989.

Niemelä, T. 1999: Suomen kääpien määritysopas. 12. p., Helsingin yliopiston kasvitieteen monisteita 169. Helsinki, 1999.

Palmén, E., Krogerus, H. & Huhta, V. ym. (toim.) 1985: Suomen eläimet (osat 4 ja 5). Weilin+Göös, Espoo, 1985.

Rassi, P. 2000: Suullinen tieto. (Uhanalaisseminaari 30.10.2000)

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2000: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Ympäristöministeriö, Helsinki. esipainos. <http://www.vyh.fi/luosuo/lumo/lasu/uhanal/uhanal.htm>, [15.3.2001]

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Rassi, P., Alanen, A., Kempainen, E., Vickholm, M. & Väisänen, R. 1985: Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1985:43, Ympäristöministeriö.

Rutanen, I. 1994: Etelä-Suomen vanhojen metsien kovakuoriaiset I. Vesi- ja Ympäristöhallitus, Helsinki 1994.

Rutanen, I. 1995: Etelä-Suomen vanhojen metsien kovakuoriaiset II. Vesi- ja Ympäristöhallitus, Helsinki 1995.

Ryman, S. & Holmåsen, I. 1984: Suomen ja pohjolan sienet (Svampar en fälthandbok). WSOY, Porvoo, 1987.

Rökman, M. 1996: Suomen luonnonvaraiset matelijat . Herpetomania 5:5-13(3-4). http://www.herpetomania.fi/lehti/suomen_matelijat.html [7.8.2001]

Saura, A. 2001: Espoon monikonpuron kalaston nykytilan selvitys. Kala- ja riistaraportteja nro 213, RKTL, Helsinki 2001. <http://www.rktl.fi/julkaisut/raportit/raportti213.pdf> [31.8.2001]

Segersvärd, P. 1994: Tringan pikkutikat 1993. Tringa 21:16-19.

Somerma, P. 1997: Suomen uhanalaiset perhoset. Suomen ympäristökeskus, Suomen perhostutkijain seura 1997.

South, A 1992: Terrestrial Slugs – Biology, ecology and control. Chapman & Hall, London, 1992.

Telnov, D.: Lucanidae (Coleoptera) of the Baltic Sea Region and Adjacent Territories. Entomological Society of Latvia, the Section of Coleopterology. <http://www.asahi-net.or.jp/~id8k-sgn/baka99b/bakuhatu/Lucanidae1.htm>

Vuokko, S. 1983: Uhatut kasvimme. Suomen Luonnonsuojelun Tuki Oy, Helsinki, 1983.

Vuokko, S. ym. (toim.) 1994-1995: Suomen luonto – kasvit. Weilin+Göös Oy, 1994-1995.

Väisänen, R. A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. Otava, Helsinki, 1998.